

«Առանց Ռուսաստանի չի լինի Թուրքիա կամ Ադրբեջան»

Օրերս յոթնության երկու լրատվական ալիքներով ռուսերեն ներկայացված այս վերնագրով հրատարակված հեղինակ է նվազեցնում փոփոխության գիտությունների դոկտոր, ըստ համաձայնագրի սկզբունքի՝ Ադրբեջանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի փոփոխության եւ իրավունքի իմաստագիր գիտաբանուհի Այդին Ալիզադե: Վերջինիս լուսանկարով ուղեկցվող երկու սեսայություն էլ, սակայն, հեղինակի ուղղակի ներկայությունը չկա, լույս տեսնել է հնչում երկու սարբեր ձայնով, ինչը հավաստության եւ հետևաբար՝ նյութի հրատարակման նմանակահարմարության հարցում մեզ որոշ երկրնորմանի առաջ կանգնեցրեց:

Այնուամենայնիվ, այն որոշեալ արտահայտված հետաքրքրական տեսակետ՝ առանց համադասարան մեկնաբանությունների ներկայացումն ենք մեր ընթերցողին եւ մասնագետներին:

զանի կոնֆերանսում: Այսօրվա, բանաձեռնում է հեղինակը, Ռուսաստանի գոյությունը իրավաբանորեն ապահովում է Թուրքիայի գոյությունը: Անուղղակորեն երկուսը միասին ապահովում են Ադրբեջանի գոյությունը: Որովհետև Աթաթուրքն Ադրբեջանից հրաժարվել էր վերնաշխարհի դասաճանկերով: Այժմ այստեղ որոշ վերլուծական մասնաբաժնի է հանձնարվել հինգ տարի անց, թե թուրքերը դավաճանել են Ադրբեջանին ու այն սվել ռուսներին: Իրականում խնդիրն այն է, ինչ վերնաշխարհն է:

«Չենք այդ դասաճանկերով էլ այսօրվա Թուրքիան շատ զգույս ֆադալակահարություն է վարում Ռուսաստանի նկատմամբ, եւ շատ դեմոկրատներ մեր իրար հետ համաձայնում են: Մենք այդ համաձայնության վկայ եղանք մեր հայրենական դասաճանկերով (° - Գ. Մ.): Ռուսաստանը դեռ չէր Թուրքիայի մասնակցությունը: Զմայած այն բանին, որ այս երկու երկրների միջև կան հակասություններ, մրան գոյության առումով փոխկապակցված են: Եթե Ռուսաստանը փլուզվի եւ վերանա ֆառեգի վրայից, Մոսկվայի 1921 թվականի դատարանագիրն անմիջապես կչեղարկվի, իսկ Թուրքիայի առաջին հարցական կդառնա: Հայերը կիրառվեն Վիլսոնի դատարանով, եւ մրան մեծ սարածման կհանձնվեն: Ու դա Ադրբեջանի վերջն է»,- եզրափակել է վերլուծաբանը՝ նյութին կցելով մառու Սեւրի համաձայնագրով Թուրքիայի բաժանման ֆառեգը:

Պատասխանելով ԳԵՂԱՄ ՄԿՐԻՏՅԱՆԷ

խագահ Վիլսոնի կողմից, իսկ Անաստասիան կեղծ է Ադրբեջանի մեծ մասը հղում է սրվելին Հայաստանին»:

Որոշեալ կարեւորագույն դրամի հիշատակվում է 1921 թվականի ռուս-թուրքական համաձայնությունը, որով կողմերը ճանաչեցին միմյանց ներկայիս սահմանները եւ Թուրքիան շարունակեց իր գոյությունը: Ասել է թե՛ առանց Ռուսաստանի չէր լինի Թուրքիա, ու դա բոլորը հղում է իմանան:

Ինչպէս ընդգծվում է, այժմ մրան, ու վեր գանկանում են Ռուսաստանի վախճանը, չեն հակասում, որ Մոսկվայի դատարանագրի դրամները առանց Ռուսաստանի ստանդարտի կլինեն: Նման դատարանագրում Սեւրի դատարանագիրն ու Վիլսոնի դատարանագիրը միմյանց ներկայացնում են: Հայերը եւ մրան եւ վերանա ֆառեգի վրայից, Մոսկվայի 1921 թվականի դատարանագիրն անմիջապես կչեղարկվի, իսկ Թուրքիայի առաջին հարցական կդառնա: Հայերը կիրառվեն Վիլսոնի դատարանով, եւ մրան մեծ սարածման կհանձնվեն: Ու դա Ադրբեջանի վերջն է»,- եզրափակել է վերլուծաբանը՝ նյութին կցելով մառու Սեւրի համաձայնագրով Թուրքիայի բաժանման ֆառեգը:

ճանը, չեն հակասում, որ Մոսկվայի դատարանագրի դրամները առանց Ռուսաստանի ստանդարտի կլինեն: Նման դատարանագրում Սեւրի դատարանագիրն ու Վիլսոնի դատարանագիրը միմյանց ներկայացնում են: Հայերը եւ մրան եւ վերանա ֆառեգի վրայից, Մոսկվայի 1921 թվականի դատարանագիրն անմիջապես կչեղարկվի, իսկ Թուրքիայի առաջին հարցական կդառնա: Հայերը կիրառվեն Վիլսոնի դատարանով, եւ մրան մեծ սարածման կհանձնվեն: Ու դա Ադրբեջանի վերջն է»,- եզրափակել է վերլուծաբանը՝ նյութին կցելով մառու Սեւրի համաձայնագրով Թուրքիայի բաժանման ֆառեգը:

Պատասխանելով ԳԵՂԱՄ ՄԿՐԻՏՅԱՆԷ

Վերահսկելի անցումը

2022 թ. ապրիլի 18-ին, ԻԻՀ բանակի օրվա առթիվ արտասանած ելույթի ժամանակ, Իրանի ցամաքային ուժերի հրամանատար գեներալ **Զիուդարս Ռեյդարի**, անդրադարձնելով օտարերկրացիների ջանքերը չեզոքացնելու ուղղությամբ իրականացվող երկրի դաշնակցական-նազմական միջոցառումներին, հայտնել է.

«Ղարաբաղի դաշնակցական ծանայնություն, երկրի սահմանների հյուսիս-արեւմտյան կարեւոր եւ նազմավարական հասկանալի շեղելությունը ստացանք, որ «սիոնիստական վարչակարգը» հայտնվել է հակամարտող կողմերից մեկի երկրում, եւ մտադիր է փոփոխության ենթարկել սարածաբանի աշխարհափոխական իրավիճակը: Չլիսավոր հրամանատարության հրահանգով անցկացվեցին բանակի ցամաքային ուժերի «խելաքի հաղթողներ» անվանումով զորավարություններ: Այդ ժամանակահատվածում մենք մեր առջեւ երկու կարեւոր ու նազմավարական խնդիր էինք դրել. Նախ, հայտարարեցինք, որ սարածաբանի աշխարհափոխական փոփոխություններ չենք հանդուրժելու, եւ երկրորդ՝ «սիոնիստական վարչակարգի» դրածոները հղում է լինել սարածբը: Մենք շարունակեցինք մնալ սարածաբանում, եւ իրագործվեց մեր առջեւ դրված երկու խնդիրները: Ներկայումս շարունակում ենք վերահսկել «սիոնիստների» անցումը»:

(Ադրբեյջան) azarika) Գ.Ա.

Գիտականներին ներկայացվող նոր դաշնակցություն

Համայնի ֆունկցիան է ներկայացված «Հայաստանի Հանրապետության գիտական կազմակերպություններում գիտական կադրերի որակավորման կարգը եւ գնահատման չափանիշները» ՀՀ կառավարության որոշման նախագիծը:

Նշվում է «որ նախագծի ընդունումը բխում է «Գիտական եւ գիտատեխնիկական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի 17-րդ հոդվածից, որն ամրագրում է գիտական կազմակերպություններում գիտական աշխատողի աստիճանագրման գործընթացը: Նորմատիվ է գնահատել գիտական աշխատողի մասնագիտական զարգացմանը, աշխատողի մասնագիտական զարգացմանը, աշխատողի մասնագիտական որակի համադասարանությունը մրազբառեցած դասաճանկերով:

Ստեղծված գործընթացն ներկայում կատարվում է ՀՀ կառավարության՝ 2001 թ. հաստատված կարգով եւ գնահատման չափանիշներով: Որոշման նախագիծով փորձ է արվում հաստատելու գիտական կադրերի արդյունավետության նոր նվազագույն դաշնակցային ըստ գիտական դասակարգման սարածաբանի, մասնավորապես՝ որակավորման անցած գիտական կադրերի աշխատակարձի ասիճանական ավելացման վերաբերյալ ՀՀ կառավարության 2021 թ. մայիսի 13-ի N 747-Լ որոշումը:

Որոշման նախագիծով ՀՀ գիտական կազմակերպություններում գիտական կադրերի որակավորման գնահատման նոր չափանիշները մեծապես դաշնակցային են լինելու գիտական եւ գիտատեխնիկական գործունեության ժամանակակից մեթոդների ներդրմամբ: Այդ չափանիշներն այն բանական եւ որակական նվազագույն դաշնակցային են, որոնք ներկայացվում են սվյալ սարակարգը հայցող գիտական կադրին:

Ստեղծված գիտական աշխատողի, ավագ գիտական աշխատողի, առաջատար գիտական աշխատողի եւ գլխավոր գիտական աշխատողի սարակարգերի համար որ-

դես նոր չափանիշ՝ դաշնակցային մեծ միջազգային գիտատեխնիկական շեղմաններում հրատարակված գիտական աշխատությունների առկայությունը: Առաջատար եւ գլխավոր գիտական աշխատողի սարակարգերի համար դաշնակցային մեծ մեծ 50 000 եւ 100 000 ԱՄՆ դոլարի կամ դրան համարժեք ընդհանուր ֆինանսական ծախսով ՀՀ կամ միջազգային գիտատեխնիկական ծախսեր ղեկավարելու փորձ: Առաջատար եւ գլխավոր գիտական աշխատողներից դաշնակցային են մառու դոլարի միջազգային գործընկերների հետ աշխատակցական կադրերի համադասարանություն ունենալու, միջազգային ճանաչում ունեցող փորձագետ հանդիսանալու, միջազգային հետազոտական շրջանում իր կազմակերպության դիրքերի ամրադրմանն ուղղված աշխատանքներ իրականացնելու դաշնակցայինություններ:

Գիտական կադրերի նվազագույն նոր դաշնակցային հաստատումը հիմք է հանդիսանալու 2024 թվականին համադասարանական աստիճանագրման անցկացման համար:

Նախագիծում նշվում է վերջին հինգ տարիների ընթացքում կատարված գիտական աշխատանքների մասին, որոնց մասին, սակայն, գիտական հանրությունը չեղելակցվում է այժմ: Որքանով է սրանաբանական հարցի նմանաշխույժ մոտեցումը:

ամսագրերում հրատարակված գիտական աշխատանքները մղվում են երկրորդական դասով: Անհրաժեշտ է ներառել մառու ալլըմս-րանֆային մոտեցումներ:

Գոյություն ունեն գիտության բնագավառներ, որոնք նազմավարական կարեւոր նշանակություն ունեն յուրաքանչյուր երկրի, առաջվել եւս ՀՀ-ի համար: Օրինակ, նազմաարդյունաբերական համալիրը, լազերային եւ միջուկային ֆիզիկական եւ այլն: Անհրաժեշտ է դաշնակցական մակարդակով զարգացնել մի շարք գիտական հետազոտությունների արդյունքներ, որոնք անվստահության երաշխիք կարող են հանդիսանալ մեր երկրի համար: Մինչեւ օրս փակ աստիճանայինություններ մեզ մոտ չեն դաշնակցային կան գուցե ինձ հայտնի չեն: Այս հարցում անհրաժեշտ է մասնակցորդ լինել վարչակարգի կողմից չկանգնեմ դժվար խնդիրներ լուծելու ճանադարին: Ամեն գիտական արդյունք չէ, որ դաշնակցային արտադրության բարձր վարկանիշ ունեցող ամսագրերում: Ի դեպ, այդ ամսագրերի մեծ մասում գիտական հոդված հրատարակելը վճարովի է: Այն կարող է կազմել մինչեւ հազար դոլարին համարժեք գումար: Այս մասին անհրաժեշտ է խոսել բարձրագույն: Գիտական աշխատակարարը կրավարարի արդյոք այդ ծախսերը հոգալու համար:

Ավագ գիտաբանության ներկայացվող դաշնակցայինները են մառու դոլարային կան կուրսային, ավարտական աշխատանքների ղեկավարումը, դասավանդումը (26.6 կես): Իսկ թեք համադասարանային բուհում ընդգրկված չէ սվյալ գիտական: Ի՞նչ անել: Անհրաժեշտ է ձեւակերպել եւ գրել «ցանկալի է» բառը, կամ այնպես անել, որ փորձառու գիտականը այս կամ այն չափով դաշնակցային կարգով ընդգրկված լինի մառու ուսումնական կրթական գործընթացում, գիտելիքները փոխանցի երիտասարդ սերնդին:

Ստեփան ԳԵՂԱՄՅԱՆ
Նախկին Հանրապետական ակադեմիայի հիմնադիր նախագահ, Ռուսաստանի բնագիտության ակադեմիայի ղեկավար

Տագին անարժաններս

«Մենք Արցախի շուրջ ստեղծված մտահոգության մարմնավորումն ենք, ոչ թե անձեք»,- իր ել ընկերոջ՝ **Արթուր Ավագյանի** մասին տեսադրամում ասել է ամորիլի 18-ից Ազատության հրադարակում հացադուլ անող **Նվեր Կիրակոսյանը**։

44-օրյա լուսաբերումը կռված երիտասարդները լիովին գիտակցում են, թե ինչ տասախանասու, ծանր ֆայլի են դիմել։ Նրանք անժամկետ հացադուլ են հայտարարել, այսինքն՝ լուսաբերում են այսպիսի լուսաբերումը մինչև վերջ, բայց մինչև ինչի՞ վերջը։ Այս տղաները տեսել են, թե ինչպես են իրենց ընկերներն Արցախի համար զոհվում, իրենք էլ կարող էին նույն ճակատագրին արժանանալ, այսօր նրանց ընդհանրապես նույն ինքնագործություն է, նույն լուսաբերում է, թե ինչպես են կռվում դեմ, միայն թե կռվի դաժան է ուրիշ։ 2020 թվականի սեպտեմբերի 27-ին սկսված լուսաբերումը դեռ չի ավարտվել, այս տղաների համար՝ առավել են։

Սա մեծամասն է, ոչ թե հայ ժողովրդի հավաքական, համագործակցող ազատագրական այն լուսաբերումը, որ տեսել ենք 1990-ականներին, որից ավելանում էր ամբողջ Ազատության հրադարակը։ Այն ժամանակ բոլորս նույն թոփոքով էինք շնչում, բոլորս մեկ սիրտ ու հոգի ունեինք, մեկ նպատակ ու մեկ բռունցք,

բոլորիս հայացքները նույն ուղղությամբ էին սեռված՝ Արցախի ազատագրում ու Արցախի միացումը Հայաստանին։ Այն ժամանակ Ազատության հրադարակի հոծ բազմությունը մեկ հոգու ունեւ, ու ամբողջ հայ ժողովուրդն էր մարմնավորում Արցախի շուրջ ստեղծված մտահոգությունը, իսկ հիմա այս երկու տղաները ցավալիորեն հանդուժել են, որ երկուսով են մարմնավորում Արցախի շուրջ ստեղծված մտահոգությունը։ Երկուսով։

44-օրյա լուսաբերումը կռված երիտասարդ **Մնացական Ավետիսյանը** հայտարարեց, որ սասարում է իր մարտական ընկերներին։ Նա կոչ արեց երիտասարդներին միանալ, սեր կանգ-

դեմ։ Նրանք ոչ թե հացադուլ են համարում ծայրահեղ, այլ այն իրավիճակը, որում հայտնվել են։ Արժանապատվության կարմիր գիծը հասել է, կասարվել է անթույլատրելի, անմեղելի, կասարվել է ոճիր, հանցանք, հակասիեզերական, հակամարդկային մեղք է գործվել։

Ազատության հրադարակն այս օրերին դարձել է սարբեր գույնի, ձեւի, որակի ու բովանդակության խիճերից հավաքված մի խճանկար, որն արագությամբ է ինքնահոսի ու անորոշության մասնավոր մեղք կյանքն ու մեղք երկիրը։

Ընդվզման, բողոքի փոփոխ օջախներ են վառվում Ազատության հրադարակում, ու չկա բուսորագույն այն կրակը, իսկախարակը, որը կրթութի համագործակցող գաղափարները, գերագույն նպատակները, որը կլսվի Արցախի հայկական լիմեյլու դեմ մեղադրողներին, Հայաստանը թուրքացման սանոդներին, Հայի Հայրենիքը կործանողներին։

Նվերն ու Արթուրը սղատում են, որ Ազատության հրադարակում կհավաքվեն հազարավոր երիտասարդներ, որոնք անհամաձայնություն կհայտնեն, կբողոքեն, կընդվզեն՝ Արցախը չի կարող լիմեյլ Արթուրյանի կազմում,

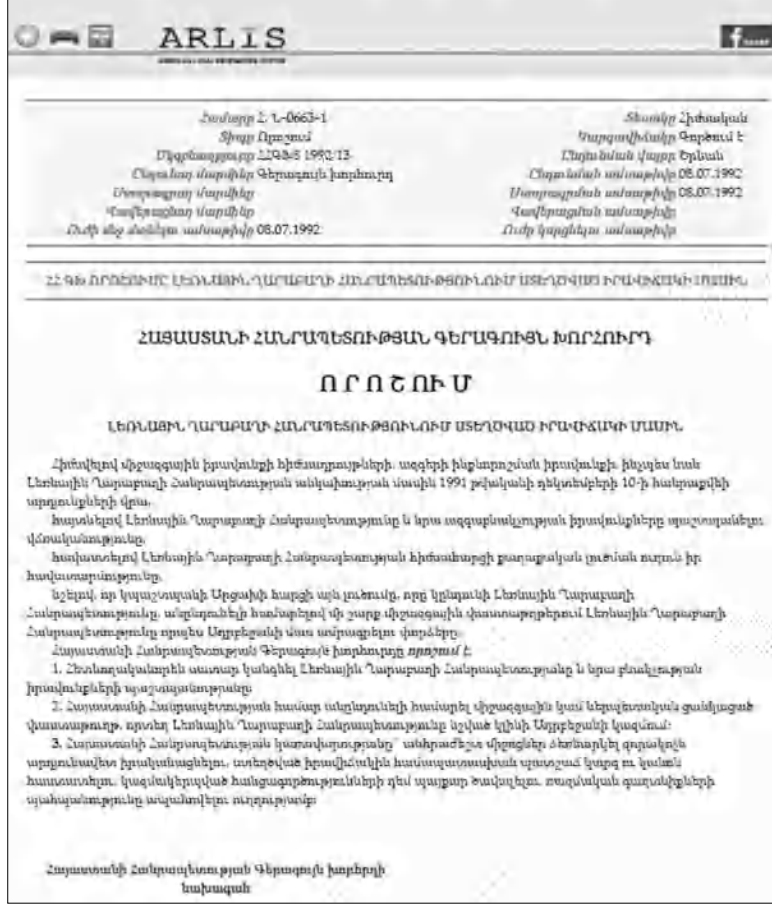
Արցախի համար 5000 տղա է զոհվել, 15.000-ն էլ հաճախ դաժան է դարձել։ Արցախի աղբյուրազանցման մասին բարձրաձայն մտածողները ներում չեն ունենալու, Արցախը հանձնելով՝ ձեռք են բաժանում մառի Հայաստանից։

Հացադուլը, այո՛, ծայրահեղ միջոց չէ, որովհետեւ հիմա ոչ մեկիս կոկորդիլ միտք հաց կուլ չգնար, ոչ մեկս միտք իմն ու դարձար չունենալիմ, որովհետեւ երբ ոսիրո՛ սակ չկա հող, Հայրենիք, երբ մեղսությունը ու մեղսականությունը մասաղ են արվել դարավոր ու դիտերիմ թեմամուղ, իրականում ամեն ինչ մեղս է իմաստազրկված եւ ունայնություն լիմեղ։

Այնինչ Նվերի ու Արթուրի կողմը՝ նույն Ազատության հրադարակում անցնում են շուն ման սկող տղաներ ու աղջկաներ, որոնք անգամ մի թեք հայացք չեն գցում հացադուլ անող երիտասարդների վրա։ Մի ֆանի մեղս այն կողմ՝ մեղսիկ երաժեշտությամբ ողողված սրճարաններում, Նվերի ու Արթուրի հայրենակիցները, հարեւանները, ընկերները կրուսասանով սուրճ են խմում, անսարբեր հորանջում, սոցցանցերի վերջին հիթերը նայում ու «սրիկներ» դնում։

ՆԱԻՐ ԶԱՆ

Հայաստանի Գերագույն խորհրդի՝ 1992 թվականի Որոշումը 30 տարի ուժի մեջ է եղել, այսօր էլ ուժի մեջ է

1992 թվականի հուլիսի 8-ին ընդունված Գերագույն խորհրդի Որոշումը օրենքի ուժ ունի նաեւ այսօր։ Մի հանգամանքի վրա էլ ուշադրություն դարձնենք՝ 30 տարի առաջ եւ հիմա ահռելի արբերություն կա ինչպես ֆաղափական, այնպես էլ հանրային սրամարդությունների առումով։ 1992 թվականին ՀՀ-ն բացառում էր, չէր ընդունում, որ հնարավոր է որեւէ կերպ Արցախը դիտարկել որդես Արթուրյանի մաս։ Արցախում լուսաբերում էր, տղաները զոհվում էին Արցախն ազատագրելու համար։ Ժողովուրդը միասնական էր, համախմբված։ Արցախին բոլորն էին օգնում՝ Հայաստանը, Սփյուռքը, ուլ

մերն արդեն սկիզբ էին արել, բայց հանրային սրամարդություններն ուրիշ էին, բոլորի նպատակն Արցախն էր»,- լուսանում է Ռուբեն Միրզախանյանը։

Փաստորեն ֆրանսահայ Զրիսիան Տեր-Ստեփանյանի հայտարարությունը առիթ է հանդիսացել, որ 1992 թվականի հուլիսի 8-ին Հայաստանի Գերագույն խորհուրդն այս Որոշումն ընդունի։ Ի դեղ, այն ընդունելուց հետո կրեղ հանդարսվել են, որովհետեւ սեղով սոիտակի վրա գրվածն օրենքի ուժ է սաացել եւ հսակ կանխորոշել է Արցախի կարգալիճակի հարցում Հայաստանի բոլոր ժամանակների իտխանություններին լուսաբերություններին։

Առաջին անգամ հայերեն թարգմանությամբ լույս է տեսել

ՖՐԱՆՑ ՎԵՐՖԵԼԻ «Երեմիա. լսե՛ք ձայնը»

Երեւանում օրերս լույս է տեսել եւ չորեքշաբթի օրը, ամորիլի 20-ին, «Հոլիդեյ իմն» իյուրանոցի դաիլիճում կայացած շնորհանդեսով գրատեր հանրությանն է ներկայացվել մեր ժողովրդին առավելաբար «Մուսա լեռան 40 օրերը» գործով հայտնի **Ֆրանց Վերֆելի «Երեմիա. լսե՛ք ձայնը»** նշանավոր ստեղծագործության հայերեն թարգմանությունը։

693+ էջանոց գրի գերմաներեն բնագրի թարգմանիչն է Մայր աթոռ Ս. Էջմիածնի վասակաւաս միաբաններից, Ուրուվայի հայոց թեմի երկարամյա առաջնորդ **Հակոբ արք. Գլնձյանը**։ Նկարիչը՝ **Սայիս Սիսիբարյանը**, ձեւավորողը՝ **Վիսալի Ասրիելը**, սրբագրիչը՝ **Սարգարիտ Իսկանդարյանը**։ Շեղակալած գրի մեկենասն են **Գրիգոր Սովսիսյան** եւ **Նաիրա Կարադեյան** անուսիները։

Գիրքը նվիրված է «Ֆրանց Վերֆելի լուսավոր եւ անանց հիտակալին»։

Խմբագրությունս շնորհակալությամբ սաացալ գրից մեկ օրինակ։

«Կարելի է վստահ ասել, որ

ՍԵՎԱԿ ՎԱՐՂՈՒՄՅԱԼ

Հայաստանի մարդու իրավունքների առաջին դասական **Լարիսա Ալավերդյանը** ֆադախական ինչ-որ ուժի աջակցելու նմանակով չէ Ազատության հրատարակում: «Ազգ»-ի հետ զրույցում ասում է, որ դեմ է դեռնել 2018-ին Հայաստանում սկսված ֆադախական գործընթացներին, ու իր բողոքը, ցատումն արտահայտելու համար է հրատարակ դուրս եկել: Այս օրերին, հիշեցնեմ, «Հայրենիք» կուսակցության առաջնորդ, Ազգային ժողովի «Պատիվ ունեն» խմբակցության ղեկավար **Արթուր Վանեցյանը** է մտադրվում սկսել հայտարարելով, թե Ազատության հրատարակում մնալու է այնքան ժամանակ, քանի որ վարչապետ Փաշինյանի իշխանությունը չի հեռացել ամառային: Լարիսա Ալավերդյանը հրատարակում է թվով ավելի քան ֆադախական ուժերի կցանկանալ սեաներ: Բայց նկատել է՝ հիմնականում ոչ թե ֆադախական դեմքեր են փողոց դուրս գալիս, այլ մարզադաշտ երկրի ճակատագրով մտահոգ ֆադախներ:

- Իշխանությունը հորդորներով ու զուտ փողոցով չի հեռանալու: 2020-ի նոյեմբերի 16-ից անընդհատ մի մեխանիզմի մասին են կրկնում, որ մեք է աշխատի ոչ միայն երկրի ներսում, այլ նաև դրսում: Խոսքը համայնի սրբուհի մասին է: Հասկացնեմք՝ մեր աչի առաջ տեղի են ունենում սահմանադրական կարգի ու ղեկավարի անվտանգության դեմ ծանրագույն հանցագործություններ: Իսկ այդ հանցագործությունների մասին մեք է խոսել իրավաբանական լեզվով: Ինձ ասում են, թե մեք սիրաբուժարի մեխանիզմներն ազդեցիկ չեն, բայց կներեմ անգամ դասարանի ուրուհիները

«Փաշինյանն ինֆախոսովանեց, որ դառնազմի ժամանակ դիտարկյալ զանգվածային սպանություն է տեղի ունեցել»

երբեմն չեն իրականացվում, հետևաբար՝ կարելի է հարցերի բարձրաձայնում է ու ստորագրակալ իրականացնել: Այդ սրբուհի մեք է ստեղծել հենց այն ֆադախական, իրավաբանական համայնի կողմից, որն այսօր ջանասիրաբար Ադրբեյջանի իրականացրած հանցագործությունների մասին աղագույցներ է հավաքել: Առաջարկում են երկրալսանոց սրբուհի ստեղծել, որոնցից մեկը կուսումնասիրի թուրք-ադրբեյջանական ցեղասպանական բոլոր հանցագործությունները, մյուսը՝ այս իշխանությունների կողմից նմանակադրված են իրականացված խնդրահարույց բոլոր գործողությունները: Բոլոր այդ հավաքագրումները մեք է ներկայացնում միջազգային բոլոր հարթակներում կամ Հայաստանում ներկայացված միջազգային կառույցների ներկայացուցչություններին, որոնցից մեք այդքան դժգոհում ենք, բայց իմենք ինչ-որ ֆայլեր չենք ձեռնարկում: Այն, որ միջազգային կառույցներում մոտոս կենսոններ կան, դա հայտնի է, բայց կան նաև այլ՝ արդարադատ ու արդարամիտ կենսոններ, որոնց հետ մեք չենք աշխատում:

- Վարչապետ Փաշինյանը խորհրդարանական ամբիոնից վերջերս խոսեց Ադրբեյջանի սարածային ամբողջականության ճանաչման հավանականության մասին, ավելին՝ շեշտեց, թե Արցախի կարգավիճակի մասով նշածը իջեցնելու անհրաժեշտություն կա: Ինչ գնահատական կսաք:

- Նախելառաջ ուզում են շեշտել, որ չեն հասկանում, թե իր հայտարարության հետ կապված ինչ սարակարծություն են ցրվում, այն քան դարձ էր ու միանշանակ: Դա ինֆախոսովանություն էր առ այն, որ 44-օրյա դառնազմի ժամանակ դիտարկյալ զանգվածային սպանություն է տեղի ունեցել: Այսինքն՝ ներսից ցեղասպանական ազդեցիկային նմանող գործողություն է իրականացվել: Ավելին՝ այդպիսի ինֆախոսովանություն անելը դասական չէ: Նիկոլ Փաշինյանն արտաքին կառավարում ունի, որ քան լավ ուսումնասիրում է մեր հանրությանն ու ուրուհի՝ ամեն ինչ մեք է դարձ ու բացիքաց ասել մեք, որ հետ չասեմք, թե Փաշինյանի իշխանությունն ինչ-ինչ բաներ չի ասել, գաղտնի է դառնել: Փաշինյանն ու նրա թիմից միջազգային այդ ուժերը բավական գոն են, ինչո՞ւ, որովհետեւ հասուկ հավաքված այդ խումբը (իշխող ՔՊ-ին նկատի ունի-

խմբ) անում է այն, ինչ ասում են զրքալիսական մոտոս կենսոնները: Դա համար են ասում՝ մեք է քան աշխատել դրսի հետ: Տեք է, երբ մի բան է լինում ինչ-որ մի երկրում, սկսվել երկրի սարբեր կառույցներ՝ թե մեքական, թե մասնավոր, հեղեղում են միջազգային կառույցները, կազմակերպված ձեռով հայտարարություններ են անում, նամակներ են հղում: Հիմա ասեք՝ 44-օրյա դառնազմից հետո Հայաստանից մեք ֆանի՞ հայտարարություն է եղել: Բողոքի հսկայածավալ այդ քանահարուցից անգամ 5 սոկոսով չենք օգտվել: Միջազգային կառույցների համար մեր հասարակությունն ասես ոլլասֆիլին լինի, որից ինչ ուզում, սարբում, սսանում են:

- Ո՞րն է Հայաստանի առաջան, տեսանելի՞ է այն:

- Իհարկե, դա նույն բանն է, թե Աստուհի չիավասա: Կարծում են, որ ոչ միայն հույս, այլև ֆադախական խիզախություն մեք է ունենում եւ առնչվեմ դաժան իրականության հետ: Բոլորին կոչ են անում հրատարակ դուրս գալ ու ոչ թե սասարել այս կամ այն ֆադախական ուժին, այլ գալ սեֆական համոզմունքների համար, այն է՝ որել դեղումն չիամաձայնել Արցախն Ադրբեյջանին հանձնելու որել վարկածի կամ սարբերակի հետ: Սա մարտահրավեր է համախմբելու մտավորականներին ու ֆադախործիցներին՝ միասնական գործելու ու ընդհանրական լուծում գտնելու թե Հայաստանի, թե Արցախի համար:

ԱՆԱՀԻՏ ՀՈՎԱՍԵՓՅԱԼ

Պերմանիս

Ապրիլի 24-ին Ֆրանսիայում նախագահական ընտրությունների երկրորդ փուլում ո՞վ կհաղթի՝ **Մակրոնը**, թե՞ **Լը Պենը**: Չեքմանացի փորձագետների մի մասը գործում է, թե Մակրոնի հանդեպ ընտրողների համակրանքն առավել նկատելի է, մանավանդ վերջին՝ ապրիլի 20-ին կայացած հեռուստաբանավեճից հետո: Իսկ ԵՄ-ն մեծ խնդիր կունենա, եթե կիրակի օրը կայանալիք ընտրություններում հաղթի աջ գաղափարախոսության կողմնակից **Լը Պենը**: Մեկը՝ որին ֆնմադասում են Ռուսաստանին եւ Պուտինին դաստիարակելու մեք: Աջակողմյան ֆադախական գործիչն իհարկե արդեն խոսովանել է, թե իր համակրանքը նախկինում էր, երբ Ռուսաստանն ու Պուտինն «ուրիշ» էին, իսկ ո՞վ չի հիշում, որ Ուկրաինա Պուտինի ռազմական ներխուժումը ֆնմադասել է սուր եւ ժամանակին, ինչդեպ նաև կողմ է արտահայտել, որ Ֆրանսիան ընդունի ուկրաինացի փախսականներին: Մարդիկ հիշողություն ունեն, հետևաբար հարց՝ ինչո՞ւ միգրացիոն հոսի դեմ, Սիրիայից փախսականներին ընդունելու դեմ կսուկ արտահայտված ֆադախական գործիչն այժմ կողմ է օտարների ներգաղթին: Սիրիացիների համեմատությամբ, ուկրաինացիները եվրոպացիներ են, հիմնավորել է **Լը Պենը**:

Ուկրաինայի ինքնիշխանությունը պահպանելը չէ, այլ Ռուսաստանի հաղթանակն է մտահոգում

Տունն են սրամադրել փախսականներին, այն փողոցում, ուր ապրում են, սներից մեկի վրա ծածանվում է Ուկրաինայի դրոշը: Սա եզակի դասակարգ է. ոչ մի դառնազմի ժամանակ, որքան էլ սարբեր ղեկավարներն իրենց փախսականների ընդունել է Չեքմանիան, մրանց դրոշն ի նշան համեմատության չի ծածանել իր երկրի սարբեր հաստատությունների ճակատներին: Չեքմանացիները ընդգծված հասուկ համակրանք չունեն սլավոնների հանդեպ, եւ առ Ուկրաինա այս սերը նկատելի բեւեռացում է հանրության սարբեր շեշտերին: Երբ ապրիլի 20-ին կառավարությունը իրագրվեց, թե դառնազմի դասառնով ուկրաինացի փախսականներն իրենց երկրում գրված են դրոշի ավարտական ֆնմություն հանձնելու դարձականություն-իրավունքից, եւ Գ-Գ արժույթն է մրանց բարձրագույն ուսումնական հաստատություն դիմել՝ առանց վավարական վկայականի, Չեքմանացիների սուր ֆնմադասությունը սղասեցնել չսվեց, այն մեք հասու դարձավ հասկադե սոցցանցային գրառումներին: Ընդհանրական այդպես ձեւակերպեմք «Շառա՛՛հ հեռուն չե՞ք գնում ուկրաինացիների հանդեպ ձեք սիրո մեք: Երբ մեր փաստաթղթային սրցակում մի թուղթ դակաս է լինում, մեր երեխաներին չեք արժույթն սովորել, էս ո՞ւր հասանք»: Այս հասունացող հակասությունը, թե բոլորը հավասար են, բայց ուկրաինացիներն՝ առավել հավասար են, քան որել չեն ըմբռնել: Պուտինի, Ռուսաստանի գոնն են, ուրեմն ինչ էլ որ դասմի հեռուստատությունը, մեղիան ընդհանրապես, ինչդեպ կականածեն, ու դասմածը իրականից հեռու կարող է լինել: Թուրքերն իհարկե Չեքմանական մեղիայի ազդեցությամբ չէ, որ աշխարհայացք են ձեւավորում: Նրանց մղվիքներում արդեն հասցրել են արդարացնել ուկրաինացիների՝ Ղրիմն ունենալու իրավունքը, եւ կողմնացույցն անուրախ «գրիերի» կողմն է: Թուր-

քի խանութի մոտով են անցնում: Չեն համարձակվում թուրք վաճառականին հարցնել՝ ինչո՞ւ է իր մոտուր-բանաբարեղների խանութի ցուցափեղկին սլավոնասառ մակագրությունն այսօր տեսանելի փակցրել՝ «Փառք Ուկրաինային, փառք հեռուներին»: Ուկրաինացի փախսականներին անվճար է սղասարկում: Սղուցե Հայաստանում սա անհավասարի թվա, բայց քանունակող դառնազմն Ուկրաինայում Չեքմանացիներին մղում է սեֆական անվտանգության մասին մտահոգվելու: Ունե՞մք աղասարաններ: Այս հարցի մասին արդեն բարձրաձայնում են: 2008-ից սկսվալ Չեքմանիայում մեծ մակերես ունեցող աղասարանները վերափոխել են՝ դարձել հյուրանոցներ, ավսոկայանատեղիներ: 2000 աղասարաններից այժմ Չեքմանիայում կա 599 բունկեր, որ կարող է դաստարել մոտավորապես 500 հազար մարդու, բավարար է սա 80 միլիոնից ավելի բնակիչներ ունեցող Չեքմանիայի համար: Եղածի մի մասն էլ կարգին վիճակում չէ, դիտարկել կարգի, իսկ ղեկավարումը, իշխանությունները գումարի վախում են նկատել ժամանակին համալայլ դրամ անուրազելը: Ըստ Բեռլինում գործունեություն ծավալող մի ֆիրմայի, իրենց ամեն օր հազարավոր մարդիկ դիմում են սեֆական սանր բունկեր կառուցելու խնդրանքով: Տղսուր իրականություն է, բայց ավելի սրմեք-

նողն այն է, որ դառնազմը կանգնեցնելու, դադարեցնելու իրական ցանկություն կամ կամ դրստուրելու փոխարեն դրոշում են այն ավելի բորբոք դադել: Եւ մամուլն էլ չարագուծում է՝ ուկրաինական դառնազմն առավել թեժանալու է: Սեֆական դասությունից դառնազմ Չեքմանացիների մի մասն առավել զգույց են, մյուս մասը համոզված, որ ռուսական զազն անջատելու դեղումն վսանգվելու է իրենց առողջությունը, եւ թույլ, հազիվ լսվում է նաև մրանց ձայնը, որ հարց են սալիս՝ միոլցե ասոնային մեքոգիային հրաժեշտ չսանք, բայց չեքմաթիվ մի երգչախումբ իլլացում է այս զանգվածի երկչոս ձայները: Ամեն օր առավել բարձր տոնայնությամբ են ֆնմադասում Չեքմանիայի կառավարությանը, կանցել **Շուլցին**, որ թեւ ֆինանսադեպ, ռազմական տեխնիկա սրամադրելով սասարում է Ուկրաինային, բայց չի հաստատում, թե դասաստ է ծանր տեխնիկա՝ մասնավորապես հրասայլեր ուղարկել: Դժգոհ է հասկադե կոպիցիայի մաս կազմող Ազատության կրասների կուսակցությունը: Կիեւում հիասթափված, դառնացած են, Բեռլինում Ուկրաինայի դեպարտման **Մեղնիկը** բողոքում է, ռազմական փորձագետները ֆնմադասում են դասոնական Բեռլինի «սառը» կեցվածքը: Եթե հրաժարվեմք զինատեսակներով մեքոկ կանգնել Ուկրաինային, կարժուենք, որ Ռուսաստանը հաղթի այս դառնազմում», լուրջ տոնով զգուցացում է Գիտություն է ֆադախականություն հիմնադրամի ներկայացուցիչ **Կլաուդիա Մայորը**: Ռուսաստանի հաղթանակը չեն հանդուրժելու, Ուկրաինայի դասությունը չեն հանդուրժելու: Բայց հաղթանակն էլ չեն ողջունելու: Իմնիքիսան Ուկրաինան հարուս ընդերք ունի, ուրեմն դեռ դիտարկում, թե այդ հարսությանը տրամալու արժույթունն ո՞ւն է տրված:

ԼԻԼԻԹ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

2022 թ. ապրիլի 14-ին անվանի նկարիչ Սարգիս Մուրադյանի 95-ամյա հորեյանի առթիվ «Սարգիս Մուրադյան» Պատկերասրահում բացվեց նրա ստեղծագործությունների ցուցահանդեսը:

Հինգ տարի առաջ, Սարգիս Մուրադյանի 90-ամյակի առթիվ նույն Պատկերասրահում բացված ցուցահանդեսը կոչվում էր «Սարգիս Մուրադյանի լույսն ու սվերը»: Նկարչի գործերից բաժանված մեծ Պատկերասրահ, հասարակական իրողությունները հաճախ բնական երևույթների այլաբանություններով են արտահայտվում: Լույսն ու սվերը, արեւն ու ֆամին, հալոցքն ու մուրադ նկարչի եւ կենսուրախ, եւ սազմադասի կազմերի ուղեկցիներն են: Այս անգամ, «Գարուն էր» խորագրի ներքո, մեր օրերին համահունչ, սեւակյան եղեռնական դողանքն է արձագանքում:

Գարուն էր: Չեկած ամառ՝ Փուկ եկավ երկնականար, Ձյուն մաղեց մեր բաց գլխին, Ձյուն մաղեց՝ կրակի՝ ղեխ... (Պ.Սեւակ «Անլռելի զանգակասուն», «Ղողանջ եղեռնական»)

Հետաքրքրազմայն այս դժնդակ իրականության մեջ, երբ «Սարգիս Մուրադյան» Պատկերասրահը սեւական դարից հետո կրկին բացվեց արվեստի համար (իսկ մինչ այդ, հայտնի է, որ բանակին եւ փախստականներին օժանդակող «Եսաբի» էր վերածվել), «Գարուն էր» խորագիրը հնչում է նաեւ որդես անդառնալի անցյալի հուռ: Սարգիս Մուրադյանի՝ իր ժամանակի բույրն ու շունչը մարմնավորող արվեստում գարունը միտ է եղել է զարթոնքի, վերածնունդի, երիտասարդության նորելուկ կյանքի կենսահաստատ խորհրդանիշը: Գարունն այլաբանության ներքո ծնվեց հետսալիսյան ողջ մեակույթը, հայ գեղանկարչությունն այդ թվում: «Սարգիս Մուրադյան» Պատկերասրահն այսօր լեցուն է մուրադյանական գարուններով: Սակայն արդյո՞ք գարուն էր հանդիսականների եւ ցուցահանդեսի կազմակերպիչ՝ Սարգիս Մուրադյանի ընտանիքի սրտում...

Սարգիս Մուրադյանը «Հայկական Ջնալի» վառ ներկայացուցիչներից է: Այդ սերունդը կոչում են նաեւ «հետաքրքրազմայն»՝ 1951 թ. Երեւանի նորաստեղծ Գեղարվեստաբանական ինստիտուտի (ներկայիս Գեղարվեստի Ակադեմիայի) առաջին ժամանակակիցների այդ աստղաբույլին բախտ էր վիճակված իրենց արվեստում կերտելու նոր իրականություն, երեւան բերելու գեղարվեստական նոր մտածողություն: Մուրադյանն այն արվեստագետներից էր, որը խորհրդային թեմասիկ նկարի Պատկերասրահում ուղղեց դեռ իր ժամանակի արդիությունն ու ազգային Պատկերասրահը:

Ներկա ցուցադրության մեջ նկարչի Պատկերասրահն թեմասիկ գործերը ներկայացված չեն: Փոխարենը՝ ինքնամոռաց Պատկերասրահի մեջ վազող, լուսավոր ու կենսաթթու, բնությանը միաձուլված դեռաժի աղջիկներն ու զուգներ («Գարուն» շարք, 1980-ական թթ.), անդորրի գիրկն ընկած Պատկերասրահում ներհողկամ Արայի լեռան ստորում սփռված բնությանը զմայլվող նյութեր (մերկ մար-

«Գարուն էր...»:

Սարգիս Մուրադյանի 95-ամյա հորեյանական ցուցահանդեսի առթիվ

միններ), հիաստանջ էսյուդային բնականներն արվեստական եւ հայկական Երեւանից՝ գոհրիկ ու ֆնարական... Այս ցուցահանդեսն ասես դարձարի, շունչ առնելու հրավեր լինի: Յուրօրինակ արվեստային հակասքես:

Ցուցադրության առանցքն է Սարգիս Մուրադյանի այցեբարերից մեկը՝ կարմրագետս դուստրի հանրահայտ զույգ դիմանկարը (1969): Դեռաժի նրբակազմ աղջիկների կերպարները, խորհրդանշելով հանդերձ անմեղ մանկությունն ու նորափոթի կյանքը, հազիվ ըմբռնելի զոյաբանական սազմադասի տեղի են տալիս: Ստասիկ կեցվածքներով կանգնած, իրենց տարիքին ոչ բնորոշ լքախոս մտրումների մեջ խորասուզված՝ նրանք վեր են խոյանում դիտողի առջեւ իբրեւ մոնումենտալ հուշարձան: Հայրական ֆնեանով, բայց եւ անորսալի անհանգստությամբ կերտած այս դիմանկարը դարձավ XX դարի երկրորդ կեսի հայ գեղանկարչության նշանակալի գործերից մեկը եւ 1960-ական թթ. վերջին, 70-ականներին աստարեզ ելած մտածողական նոր սերնդի ընդհանրական խորհրդանիշը:

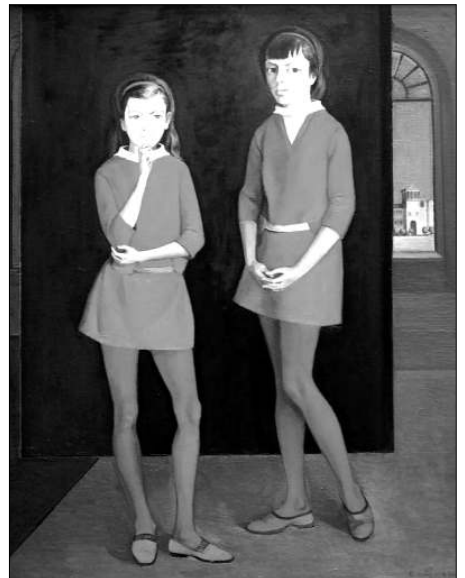
Այլ բնույթի է նկարչի կնոջ՝ Միլայի՝ հասակով մեկ Պատկերասրահ կերպարը: Այս վաղ «հանդիսավոր» դիմանկարում ասես արձագանքում է բարձրաստիակ կանանց սերունդի դիմանկարային ավանդույթը: Բեռնակների անվանի տոնի ներկայացուցիչ, իր նրբագեղ գեղեցկուհի կնոջ կերպարն է նաեւ արձանագրված «Միլայի դիմանկարը» թեթեւ, թափանցիկ ջրաներկում (1953):

Սարգիս Մուրադյանի կսավից կսավ են անցնում նրա «զսնված» հանրահայտ կերպարները: Դրանցից մեկն է ավագ դստր՝ Գոհարիկի Պատկերասրահում նսած ֆիգուրը՝ ձեռքին ուրեւ ասի-բուս: Առաջին օրիգինալ տարբերակը «Գոհարիկը կոժով» կոմպոզիցիան է (1973): Հետագայում աղջկա կերպարն ընդհանրանում է եւ հայտնվում, օրինակ, երեւանյան մի Պատկերասրահում նսած՝ կփ փոխարեն ձեռքին ռադիոընդունիչով կոմպոզիցիայում, որը կարելի է տեսնել ներկա ցուցահանդեսում: Մեկ այլ նման կոմպոզիցիայում աղջիկը նսած է օդանավակայանում, այստեղ ավելացել է մի աննշան, բայց կա-

րենուր ասիբուս՝ ձեռքին կաղած ժամացույցը, իսկ աղակե դեմից այն կողմ ինքնաթիռով թռչիչ գոհին է: Արդիության նշաններն ամենուր են, նույնիսկ հագուստի մեջ. Պատկերասրահում նսած Գոհարիկը մոդայիկ ձեռնակ ջինսե տարածով է:

Իր ընտանիքի անդամների այս նվիրական կերպարների կողքին, մուրադյանական հանրահայտ դարձաներով կոմպոզիցիաներում հայտնվում են Պատկերասրահ կերպարներ (որոնց նախափորձերը, սակայն, միանգամայն կռահելի են): Ամայի բնության մեջ կառուցված այդ դարձաներն ասես «օդից են կախված», ո՞ր են տանում, ի՞նչն են փակում, ի՞նչն ինչից սահմանազատում... Իրականում, Արայի գյուղում զսնվող նկարչի ամառանոցում կատարված այդպիսի բազմաթիվ կոմպոզիցիաներ ասես կսրված լինեն իրականությունից, դրանցում առաջ է գալիս նկարչի ու ժողովրդի զոյաբանական սազմադաս, անորոշության, մտալուս աղետի կանխազգացումը եւ հայտնվում են անհրակա կերպարներ, օրինակ՝ խնձորը ձեռքին մերկ Եվան՝ նկարչին իր ամառանոցի բակում բնորոշելիս:

Սարգիս Մուրադյանի ստեղծագործական ու ժողովրդի համընկավ ու խորհրդային ժողովրդի՝ 1980-ականների վերջ, 1990-ականների սկզբին: Արցախյան եւ անկախության արժան ակտիվ մասնակից Սարգիս Մուրադյանի արվեստը այդ ժամանակում հագնում է միտակերպար սրամարդություններով: Այս ժողովրդի լավագույն, եւ կասեի՝ նշանակալի գործերից մեկը ցուցահանդեսում տեսնելու առիթ ունենա՞ 1997 թ. ստեղծված «Տեսիլը»: Կրկին՝ դիտողին փառ ծանոթ նկարչի ամառանոցը. կոկիկ ու գեղեցիկ խնամված սալահասակ բակն ավազանով, սան շենը, մետաղյա սյուներին հենված երկրորդ հարկի Պատկերասրահ, հեռվում երեւում է ծանոթ դարձաներ, ավելի հեռվում՝ Արայի լեռան գագաթը... եւ հանկարծ, այս իրական միջավայրում, անցիկ դիտողի հիշեցնող կիսամերկ մի կին, կողքին՝ ասես ամբողջից իջած եղջերուն (որսի ասվածուհի Դիանա-Արեմիսի հետ զուգորդումներն ակնհայտ են): Հեռվում մի իրական աղջիկ՝ թռչող փուչիկի հետեւից վազելիս: Այսօրինակ սյուրռեալիսական տեսարանները Սարգիս Մուրադյանի արվեստում առաջացան այն ժամանակ, երբ խորհրդային թմբիրից արթնացած հայաստանյան իրականությունն առավել ֆան երբեւէ շոտալի էր դարձել: Իր կսավներում միտ էր ժամանակի արդիությունը արտահայտող Սարգիս Մուրադյանի այս ժողովրդի արվեստում առաջացած խզումը իրականության հետ տարօրինակ կարող է թվալ: Մուրադյանական այս ու ժողովրդի միտքից զուգորդումները, միտնույն է, խոսում են նկարչի արած ժամանակի ու իր անձնական արդյունքների, մտրումների, սազմադասների մասին...

ԵՐՎԱՆԻ ՏԵՐ-ԽԱՉՍՏՐՅԱՆ

ՌՈՒՔԵՐՍ ԷԼԻՔԵԼՅԱՆԻ ԹՈՎԻՉ ԱՆԿԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Տեր Ասված, ի՞նչ ծանր, զոր, անգույն ու անհրապույր է մեր իրականությունը, մեր կյանքը՝ ահեղ ու սազնադատող լեցուն, մեր առջյամը՝ խեղդող ու հեղձուցիչ: Մեր անաղակ ու անօթեան սարածության մեջ անորոշությունն ու անհուսությունը մեզ անհասկանալի ցնցում են չար հեղինակների իրենց փոփոխվող մտքերը: Այդքանը հերիք չէ, խայսառակ զոհությունն ու սանձարձակ գեղեկությունը հասել են բացարձակ սիրության եւ իփսամության: Ի՞նչ անես: Այստիպի իրականության մեջ ամրելու եւ դիմանալու համար մարդուն ամրահով խարխուս է դրսև, փրկարար օղակ, խաղաղ ծովախուրե է դրսև: Այս վանող իրականությունից փրկվելու միակ ելքը փախուսան է, փախուսան դեղի գիրը, գիրը, մեակույթը, արվեստը, դեղի հոգեկան ու բարոյական վսեմ ու բարձր գեղեցկությունը: Արվեստը մեզ սալիս է այն, ինչ մեզանից խլում է կյանքը:

«Իմ սենյակում, գրասեղանի դիմացի դասին նկարներ կան կախված: Դրանք իմ սիրելի արվեստագետ ընկերների, իմ սիրելի նկարիչների սիրելի գործերն են: Այդ կսավները դասում են ինձ, դրանց գեղեցկությունը դասում է ինձ: Դրանցից մեկը Ռոբերտ Էլիքեյանի մի կսավն է, գեղանկարչական թովիչ գեղեցկության մի գործ: Գրասեղանի առջև աշխատելիս իմ հայացքը հաճախ է կանգ առնում եւ անհամարժեք այդ կսավի վրա: Մեզ մի անգամ անդամարտի, բայց անհրապույտ մի ցանկություն է առաջանում՝ ինչ-որ մի հնարով սեղանի վրա, մտնել այդ կսավի սարածության մեջ: Այսօր էլ երկար նայեցի այդ նկարին եւ հիշեցի, որ ամբողջ 21-ին հարյուր սարվա իմ ընկերոջ ծննդյան օրն է: Ու նաեւ հիշեցի, որ անցյալ տարի լրացավ սաղանդավոր արվեստագետի ուսումնամայակը, եւ մեմ հշնչով չնւեցիմք իր ծննդյան օրը, նույնիսկ դարձաքան չճանաչողներով, մինչդեռ այդ օրը մեր կերտարվեստի համար նշանակալից օր է: Ահա այդ առիթով էլ ես ուզում եմ մի փոքր խոսք ասել նկարչի մասին:

Ռոբերտ Էլիքեյանի նկարչությունը հայ արդի կերտարվեստի ամենաբացառիկ եւ ինֆորմացիոն երեւոյթն է: Այդ նկարչությունը ինֆորմացիոն է ամենից առաջ արվեստով, իբրեւ հենց արվեստ, իբրեւ արվեստ երեւոյթ, իբրեւ գեղանկարչորեն մտածելու եւ աշխարհը, առարկաները, մարդկանց տեսնելու կերպ: Այդ նկարչության մեծագույն առանձնահատկությունը գեղեցկությունն է, Էլիքեյանի նկարչական աշխարհի շքեղ ու գեղեցկությունը: Դա համադարձակ, ընդգրկուն, փիլիսոփայական եւ հոգեկան մեծ խոր ունեցող գեղեցկություն է: Արվեստի ավելի մեծ դեր եւ նշանակություն դժվար է մտածել: Այդօրինակ գեղեցկությունը օդի դեպ անհրաժեշտ է մարդու հոգեկան նկարագրի անհրաժեշտ դասը դրսև, ահեղ ու սարսափների, սազնադատների եւ անկունների արդի իրականության մեջ:

1965 թվականին Ռոբերտ Էլիքեյանը ավարտեց Երեւանի գեղարվեստաբանական ինստիտուտը եւ անմիջապես մասնակից դարձավ հանրադատության մշակութային կյանքին: Նույն 1965 թվականին նա մասնակցեց Հայաստանի կերտարվեստագետների հանրադատական ցուցահանդեսին եւ Երեւանի առաջին կարգի դիմում:

Տաղանդավոր մարդիկ սաղանդավոր են լինում եւ գլխից, սակավին երիտասարդ Ռոբերտ Էլիքեյանը միանգամից գրավեց արվեստասեր հանրության ու շահագործողները: Աստղաբեկ էր մտել հիւրավոր սաղանդավոր, մեծադեմ օժտված նկարիչ: Միանգամ ուղղակի հիացած էր Էլիքեյանով ու իր նկարչությամբ: «Ռոբերտը մեզ դաստիարակող գեղեցկության բարձր ճանաչ է բերում: Ռոբերտի՝ դաստիարակող վայել ճանաչ...»,- սիրում էր ասել Միհայր: Նա շատ սիրով էր համագործակցում երիտասարդ նկարչի հետ: 1969 թվականին Միհայրն ու Ռոբերտ Էլիքեյանը Ալեքսանդր Ստեփանյանի անվան Օմերայի եւ բալետի թատրոնում ձեռնարկեցին:

Բեմական զգեստներ «Կարիներ» օմերայի բեմադրության համար, 2013

Արդեն 1966 թվականից Ռոբերտ Էլիքեյանը հայ կերտարվեստի ամենագործուն ու արդյունավոր դեմքերից մեկն էր, իր ցուցահանդեսները հաջողում են մեկը մյուսին Հայաստանում, խորհրդային երկրի տարբեր քաղաքներում, արտասահմանում:

Ռոբերտ Էլիքեյանը ստեղծել է հարուստ նկարչություն, ստեղծագործել է ամենաշարքեր ժանրերով՝ գեղանկարչություն, գրաֆիկա, թատերական նկարչություն, կինոյի նկարչություն, զբոսի ձեռնարկում եւ նկարագրում, մի խոսքով՝ ամեն մի իր, առարկա կամ երեւոյթ, որ գույն ու վրձին է հայցում: Եթե ես սկսեմ թվարկել իր ցուցահանդեսները, իր ձեռնարկները թատերական ներկայացումները՝ օմերայները եւ բալետները եւ միւս գործերը, գրած կվերածվի հազարապատկան մի հսկա ցուցակի, որ վստահ եմ, ընթերցողին չես բան չի ասի, եթե նա ծանոթ չէ իր արվեստին:

Մի փոքր խոսք ասեմ, թե ես ինչպես եմ ընկալում Ռոբերտ Էլիքեյանի նկարչությունը: Այդ նկարչությանը ես ծանոթ եմ Ռոբերտի առաջին ցուցահանդեսներից: Դրանք անմիջապես գրավում էին դիտողի ուշադրությունը: Ես շատ լավ եմ հիշում իր առաջին նկարները ցուցահանդեսներում՝ «Թեյնիկով մայրամուտը», «Բնորոշները սեղանի մոտ», «Չարարվելիս», «Չուզեց» եւ այլ գործեր: Դրանք այնքան ընկուն գունային մտածողությամբ, հորինվածով, դասկարծիքի ֆուրկան զգացմունքայնությամբ: Իր կսավները ցնչում էին առանձնակի գեղեցկությամբ, գունային մեղաճանկությամբ եւ գունային գամմայի երաժշտականությամբ: Այդ նկարներում իրեն ու առարկաները ասես ծաղկում էին, նկարիչը ծավալներ դասկարծիքով էր գունաբծերի յուրահատուկ համադրությամբ: Ժողովրդական աշխարհը տեսնում էր կետերով (իր pointillisme-ը), Ռոբերտ Էլիքեյանը իրեն, մարդկանց, աշխարհը տեսնում էր գունաբծով-վրձնահարվածներով: Գունաբծերով կերտված դասկարծիքով առարկաներն ու ֆիգուրները, երբեմն՝ բազմազան եւ բազմաբղետ, ձեռք են բերում անասելի գեղեցկություն, աշխարհը հեփա է, հրճված, ցնծություն: Սա գեղագիտական հայեցակետ է,

սկզբունք, մտածողության կերպ, որ Ռոբերտ Էլիքեյանը դաստիարակեց իր հետագա ողջ ստեղծագործական կյանքի ընթացքում, եւ ոչ միայն գեղանկարչության, այլեւ գրաֆիկայում եւ բեմանկարչության մեջ:

1970-ական թվականներին Ռոբերտ Էլիքեյանի նկարչությունը ասիճանաբար հասկանալի է, իր գեղանկարչական տարրերը խիստ որոշակիանում են՝ ձեռք բերելով ընդգծված անհասկանալի մտածողության բնույթ: Այստեղ վերջնականապես ձեռնարկվեց մտածողության իր կերպը, որ այսօր ճանաչելի է իբրեւ Ռոբերտ Էլիքեյանի ոճ: Ձեռագիր շատերն ունեն, եւ որեւէ մեկի ձեռագիրը նման չէ մեկ ուրիշի ձեռագրին: Սեփական ոճ ստեղծում են եզակի անհասկանալիությունները, եզակի նկարիչներ: Այս տարիների նրա նկարչությունը իր ընդհանուր դասկարծիքով դեմադրի ու շեղողական նկարչություն է, աշխարհի նրբագեղ զգացողու-

«Տխրան», 1992-1993

«Չույց»

թյուն, նրբագեղ ընկալման ու նրբագեղ դասկարծիքով արվեստ: Դա մեզանում երբեւէ չեղած մտածում է, այն, ինչ գրականության մեջ անվանում են նրբագեղ գրականություն (courtis): Այդ տարիներին իր նկարչության աշխարհը բնակեցված է անասելի գեղեցկության կանանցով, դրանք հարդարվող կամ թե հայելու առջև դրսևնով կանայք են, կրկեսի դրսևնովներ, բեմային դրսևնովներ կամ թե արդեն բեմ մտած ցնցող գեղեցկության դրսևնովներ... Անհրապույտ-ցնորական է այն միջավայրը, այն տարածությունը, որտեղ դասկարծիքով են նրանք: Այդ կսավներում դասկարծիքով իրեն ու ֆիգուրները կարծես թե լույս են ձառագում: Երեւան, լուսավոր հարթությունները Երեւանում են ուղեղեղին, կարմրադեղին, ուղեղեղին գույներով ու տոներով: Նկարիչը ընդարձակում է իր նկարչության ժանրային եւ հորինվածային սահմանները: Նա նկարում է բնանկարներ, որոնց սարածության մեջ, հաճախ՝ առաջին դասում, նորից իր նախընտրելի հերոսուհիներն են՝ հեփաբային գեղեցկության կանայք, գեղուհիներ եւ դրսևնովներ:

Ռոբերտի կյանքում եւ նկարչության մեջ մի աստիճանահատուկ տեղ ունի թատրոնը: Նա այն է բացել եւ ամրել է թատրոնի միջավայրում ու մթնոլորտում եւ հետագա ողջ կյանքում էլ կապված է եղել թատրոնին:

Նկարչին մտադրեց ձգել-գրավել է բեմային խորանարդային սահմանափակ տարածության մոգական խորհրդավորությունը: Դրանառաջ իր երեւակայության խորհրդից կյանքի է կոչում տարբեր տարիքի ու տարբեր զբաղմունքի տղամարդկանց եւ կանանց, թատերական նկարիչը գունավորում է ժամանակը, զգեստավորում է գործող անձերին՝ սալով նրանց յուրահատուկ հմայք ու գեղեցկություն: Ռոբերտի նկարչության մեջ շատ նկարներ եւ տեսլում է թատրոնի կախարհամբար: Նրա բազմաթիվ կսավները ասես հրաշալի բեմադրություն ընթերցողի միջոցով են լինում, բեմական կյանքի ու գործողության ակնթարթային դասկարծիքով գեղանկարչական շքեղացիլ հմայքով:

Թատրոնը իր ողջ գեղեցկությամբ եւ խորհրդավորությամբ Էլիքեյանի շատ նկարներում է կսավի եռաչափ տարածության մեջ: Կյանքի գեղեցկությունը տեղափոխվում է թատրոնի բեմադրության, թատրոնի հմայքն ու բեմային խորհրդավորությունը շատ նկարներում են նկարչի թովիչ կսավներում:

Սա արդեն մի տեսակ բարոկկո է, ավելի ճիշտ՝ մեթոդական, որմիսին չի եղել մեր արվեստում, բարոկկոյի արվեստ, իր ողջ նուրբ գեղեցկությամբ եւ գույներով ու նույնիսկ նուրբ տոներով հնչող երաժշտությամբ: Ի՞նչ գեղեցիկ կսավներ են դրանք՝ «Բեմային առաջ» (1972), «Յեռնաբեմում» (1973), «Ներկայացում» (1973), «Պայացներ» (1975), «Երեկ» (1982), «Դրսևնովների հանգիստը» (1982)... Անհնար է թվարկել նկարչի հարյուրավոր կսավները:

1990-ական թվականներին նկարչի կսավներում հայտնվում են դրամատիկ շեքեր, սազնադատի երանգներ: Իր կսավների բանաստեղծական ու ֆուրկան աշխարհն են ներխուժում ջղաձիգ ու նյարդային վիճակներ ու տրամադրություններ: Դա, անուշ, մեր կյանքի ու մեր իրականության, մեր ամրած իրավիճակների ու հոգեվիճակների գեղարվեստական արձագանքն է, թեւեւ որոշ դեղորայքով դա թելադրում է նաեւ թեման, նյութը, ինչպես, օրինակ, «Արիւ Գորկիի հիշատակին» (2007, 175x275), «Ռեվիլեն» (2007, 175x275) մեծադիր կսավները:

Իսկ ի՞նչ գեղեցկություն, ի՞նչ հրաշք են իր դիմանկարները: Իր բնորոշությունները, իրական մարդիկ, իր կսավներում դասկարծիքով են ինչպես հեփաբայից ելած արայադուրսեր: Դա նկարչի հիացում է, նկարչի զմայլանքը երկային գեղեցկության հանդեպ: Այստեղ իր արվեստը ստանում է խորադրսև մարդկային եւ գեղարվեստական առնունդ հարուստ ու նշանակալից բովանդակություն:

Ռոբերտ Էլիքեյանի նկարչությունը այնքան հարուստ է ու ծավալուն, որ վախենան ընդարձակ մեծագործությունն անգամ չտղառի այն, էլ ուր մնաց այս մի փոքր սորը:

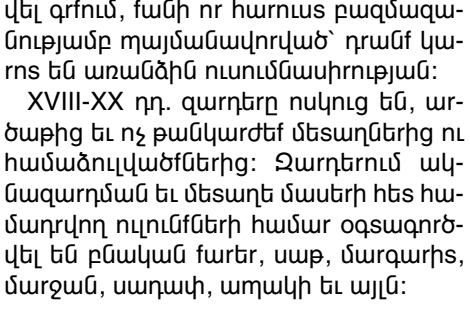

ՀՐԱԶՅԱ ԲԱԼՈՅԱԼ (Արմենյան)

Գեղեցիկ սեռի ներկայացուցիչների կյանքում առանձնահատուկ տեղ են գրավում զարդերը, բացառություն չեն նաեւ հայուհիները, նրանք էլ կրել ու կրում են սարսեսակ զարդեր՝ դասրասաված թե՛ հայրենյան վարդենների կողմից, թե՛ օտար: Հայոց մեջ հնուց անսի բարձունքի վրա է եղել զարդարվեստը: Այն հաճախ է դարձել եւ այսօր էլ է գիտական ուսումնասիրության առարկա: Այդպիսի մի ուսումնասիրության արդյունք է Հայաստանի դասնության թանգարանի գիտա-խառն Աստղիկ Իսրայելյանի մեծ ճարտարապետ Ռաֆայել Իսրայելյանի դասը «Հայուհիների զարդերը XVIII-XX դդ.» գիրք-կատալոգը: Բաղկացած է «Ներածություն», «Վարդենները եւ կասարման եղանակները», «Չարդերի գործառնությունը եւ կիրառությունը», «Չարդերի խորհրդանշական իմաստները», «Գրականություն» եւ «Չարդերի ցուցակ» բաժիններից:

Գրքի նմաստակն է ցույց տալ, թե՛ հայ կանայք նախկինում ինչպես եւ ինչպիսի զարդեր են կրել, ինչ իմաստ ու նշանակություն են արժանացրել դրանք, ինչպես են հայկական զարդերը սարածվել սարբեր երկրներում:

Գրքում ներկայացված է Հայաստանի դասնության թանգարանի XVIII-XX դդ. հայկական ավանդական զարդերի հավաքածուն (XVI եւ XVII դդ. նմուշները մեկ-երկուսն են)՝ դասարկված ըստ սեռերի, կիրառման ձևերի, դասարկման վայրերի եւ ժամանակի: Այստեղ նշված դարերում Հայաստանի ու հայա-խառնի սարբեր ծագում (Վան, Մուս, Բայազետ, Սիվրի Հիսար, Սեբաստիա, Շառիին-Գարահիսար, Ալաշկերտ, Մալաթիա, Բիթլիս, Երզրում, Դիարբեկիր, Տրապիզոն, Սյունիք, Արցախ, Շուշ, Դիզակ, Նուխի, Ախալցխա, Կարս, Իզմիր, Գողթն, Ալեքսանդրապոլ, Վաղարշապատ, Լոռի, Երեւանի գավառ, Երեւան, Նոր-Բայազետ, Շամաղին, Գանձակ, Թիֆլիս, Կոստանդնուպոլիս, Բուրսա, Զեսաբ, Հալեթ, Եգիպտոս, Երուսաղեմ, ԱՄՆ, Թավրիզ եւ այլն) հայ ոսկեծեղիկ վարդենների կողմից դասարկված զարդեր են, որ կրել է հայ դեռահաս օրիորդը, երիտասարդ աղջիկը, մայրացած հայուհին եւ դասարկված սարբի հասած հայ կինը: Արժաք գոյություն ունեցող

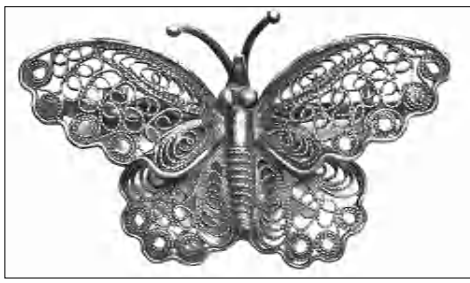
Թանգարանի զարդերի ժողովածուն երկար սարբերի ընթացքում է հավաքվել՝ մի մասը Հայոց ազգագրական ընկերությունից է հանգրվանել այստեղ, մյուսներն ազգագրական գիտաբանների ու տեղում կասարված գնումների միջոցով են ձեռք բերվել, մի քանիսն էլ թանգարան են հասել նվիրատուների շնորհիվ:

Հայուհիների զարդերը

Արեւմտյան Հայաստանի զարդերի մի զգալի մասը Հայաստանի դասնության թանգարան է տեղափոխվել Ս. Էջմիածնի թանգարանից, որը դրանք ձեռք է բերել հիմնականում «Եղբայրական օգնության» միջոցներով: Այս զարդերի մասին տեղեկությունները, դժբախտաբար, թերի են, քանի որ մեծամասամբ ձեռք են բերվել ծանր դայանդներում՝ զարդած ժողովրդից: Անգամ լինում է, որ հայսի չէ զարդի գործածության ձեւը, անվանումները երբեմն օտար լեզուներով են:

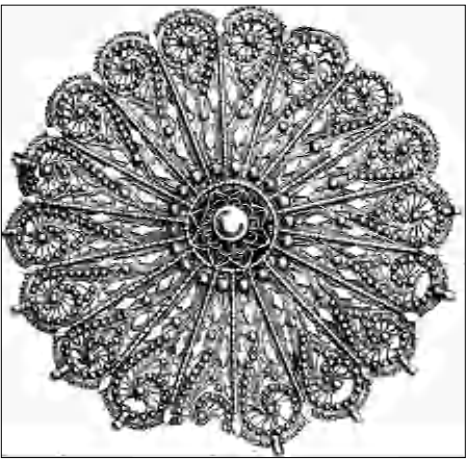
Չարդերը սուկ դեռահասի առարկաներ չեն, դրանք ազգի գեղագիտական ընկալումների, մտածելակերպի, զգացողության, ճաշակի ու ոճի արժանատիքներն են, նաեւ անմիջականորեն կապված են էթնիկ խմբի դասկարգումների, աշխարհընկալման, սովորույթների, ավանդույթների, ծեսերի ու սոցիալական հետ, ուսի սիկին Իսրայելյանի կողմից ուսումնասիրված եւ գիրք-կատալոգում զետեղված զարդերը շատ բան են ասում մեր ոչ հեռավոր նախնիների մտածելակերպի, հոգեկերպի ու հավատալիքների մասին: Գիրքը նաեւ դասկարգում է սալիս հայ արժապարտության եւ ոսկերչության վերաբերյալ, քանի որ ներկայացված են հայ վարդենների աշխատանքները:

Ինչպես ազգային են լինում ճարտարապետությունը, երաժշտությունը, մանրանկարչությունը եւ արվեստի մյուս բոլոր ճյուղերը, այնպես էլ ազգային է լինում զարդարվեստը: Այս գրքի չափազանց կարեւոր առաջնություններից է հայ զար-

դարվեստի ազգային, ազգորոշիչ սարբերը, առանձնահատկություններն ու ավանդույթները դասկարգելն ու փոխանցելը, մեթոդաբանական ուսկերիչներին, արժապարտներին, դիպայներներին ներկայացնելը, որոնցից վերջիններս իրենց ստեղծագործություններում կիրառել են դրանք՝ աղանդավորվելով ազգային զարդարվեստի հարստությունը: Նշենք, որ ժամանակակից ոսկերչության եւ արժապարտության մեջ նույնպես հանդիպում են հայկական ավանդական մտածողության դասարկված զարդեր:

Շուս Աստղիկ Իսրայելյանի, «Ուշագրավ են ոչ միայն վերջին հարյուրամյակների, այլեւ հնագիտական ժողովուրդների միջոցով հայտնաբերված չափազանց

յուրահատուկ եւ արժանավոր ճաշակով կասարված հնագույն զարդերը: Այսօր անհրաժեշտություն կա համակարգել եւ մեկտեղել բոլոր այն զարդերը, որոնք ծագել են Հայկական լեռնաշխարհի վաղապես մշակույթներում՝ ցույց տալով դրանց իմաստաբանությունը, ավանդույթների անընդհատականությունը եւ արժանատիքները: Բոլոր ժամանակաշրջանների զարդերն ընդօրինակելու կամ նրանց հիման վրա նոր սարբերակներ ստեղծելու շնորհիվ շաղկապից արդյունքների կարելի է հասնել ժամանակակից ոսկերչության ոլորտում»:

Հեղինակը գիրք-կատալոգի ստեղծմանն աջակցելու համար իր խորին երախտագիտությունն է հայտնում դասնական գիտությունների թեկնածու, Հայաստանի դասնության թանգարանի ավագ գիտախառն Արմինե Զոհրաբյանին, ազգագրական դասնության ֆոնդատոր Գոհար Սկրյանին, վերականգնման հիմնադրամատուցներ Աստղիկ Մելիքյանին, Աննա Հչերբակովային եւ գրադարանի վարիչ Ռոզա Բաղդասարյանին:

Արդիվի 7-ին դասնության թանգարանում բացվեց «Դրվագներ ինքնության. զարդ» խորագրով ցուցահանդեսը, որ ներառում է Հայաստանի դասնության թանգարանի հավաքածուից ընտրված XVIII-XX դարերի զարդեր՝ աղանդաբաններ, վզնոցներ, գոհներ, գլխազարդեր եւ այլն, ինչպես նաեւ հայ վարդենների աշխատանքային գործիքներ ու ազգագրական լուսանկարներ:

Գեւորգ Արեւյանի «Աննա հարսը» վեպն իտալերեն

Իտալական «Ռադիչո» հրատարակչությունը օրերս լույս է ընծայել լիբանանահայ գրող Գեւորգ Արեւյանի «Աննա հարսը» վեպի իտալերեն թարգմանությունը՝ «Հարսը. Հայերի ցեղասպանությունը Զեսաբում՝ Սիրիայում» վերնագրով: Թարգմանությունն իրականացրել է Գեւորգ Պոլոյանը՝ Դանիելա Մուսարոյի համագործակցությամբ: Մինչ այս Արեւյանի վեպը թարգմանաբար լույս է տեսել անգլերեն եւ արաբերեն:

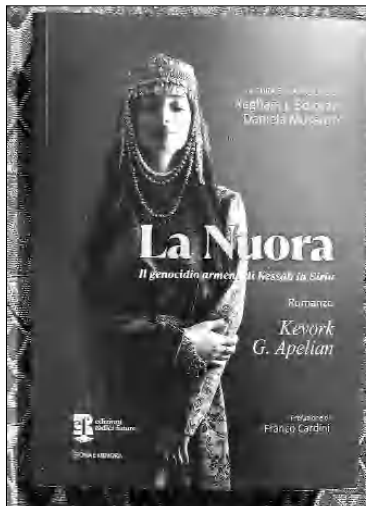
Գեւորգ Արեւյանը (1941-2011) ծնվել էր Զեսաբի Զյուրիյունա գյուղում, նախնական ուսումը ստացել Զեսաբի եւ Այնճարի Հայ ակադեմիական վարժարաններում, բարձրագույնը՝ Բեյրութի Հայկազյան համալսարանում: Շուրջ 25 տարի ծառայել է կրթական աստիճանում, աղա Այնճարում հիմնել է սեփական «Սավա» հասարակությունը եւ զբաղվել գրեական գործերի առեւտրով: Մասնակցել է կուսակցական, եկեղեցական եւ մշակութային գործերի: Աշխատակցել է «Պատմական» բաժնագրեր, «Սփիւռք», «Բարձրագույն», «Ազգային» եւ այլ տարբերակներին: Հրատարակել է «Հելլ, Հելլ, Հելլ Զեսաբ», «Աննա հարսը», «Տեղանա նահատակություն» (թարգմանաբար լույս է տեսել արաբերեն եւ իտալերեն), «Պեյրոս», «Նեյնեֆ-բոնեմ...», «Աղբարիկ, ափիկ մը ջուր...»,

«Մաբարոնի թիլեկ-թիլեկ», «Զոյրիկս մի՛ ծախեր, մամ» հատորները: Զինական գրչա-նունով հրատարակել է հրատարակախոսական-երգիծական հոդվածներ: Հեռահովի՝ 2015-ին Այնճարում բացվել է Արեւյանի անվան գրադարան: Թարգմանիչը՝ Գեղամ Պոլոյանը, ծնունդով սիրիահայ է: Արաբերեն լեզվի եւ թարգմանության դասախոս է եղել Լեյզի եւ Բարիի համալսարաններում: 2002-ից մինչ օրս արաբերենի մասնագետ լեզվաբան է Սալեմ-սոյի համալսարանում, նաեւ Բարիի Արեւելագիտության ուսումնասիրության կենտրոնի նախագահն է: Պոլոյանն արաբերենից եւ հայերենից թարգմանել

է մի քանի գրքեր, այդ թվում՝ Արդալ-Համիդ Բեն Հադուֆայի «Ալ-ժիրյան դասնությունները» (2004), Աղավնի Պողոսյանի «Արյան կանչը. Հիտոռություններ... 1915 թվականի Հայոց ցեղասպանությունից» (2012), Արդալ-Սալամի ալ-Ռուզայիի «Անադաշի դասնություն» (2014), Նորա Արիսյանի «1915 թ. Հայոց ցեղասպանություն: Սիրիայի արաբ մտավորականների մտքում» (2018), Հակոբ Պարոնյանի «Մեծադաշիվ մուրացկանները» (2019): Գեղամ Պոլոյանը հեղինակ է նաեւ «Իսլամներն ու իսլամական կրոնը արաբ փրսոնեական «Ալ Մասարա» հանդեսում» (1999, արաբերեն) եւ «Արաբները. փրսոնյաները եւ

մահմեդականները Մերձավոր Արեւելի համեմատությամբ» (2000, իտալերեն) աշխատությունների:

Ա. Բ.

«Ամեն ինչ սկսվում է քեզնից...»

Տարցազրույց Մերժ Լ. Ե.-ի հետ

Տղազրույցան է դասրասվում բելգիաբնակ հեղինակ Մերժ Լ. Ե.-ի «Արևացումներ» ժողովածուն: Նրա առաջին գիրքը՝ «Ես՝ Յերմինեն» վեպը, հրատարակվել է նիդեռլանդերենով Բելգիայի Թագավորությունում, 2020 թվականին: Կարճ դասակարգման ախտաբանական հայ ընթերցողին է ներկայանում առաջին անգամ:

-Կան, որ ասում են՝ կյանքը գրականության սեւագիրն է: Կան, որ երազել են գրել կյանքի դեպք, կյանքի ռիթմը բերել գրականություն... Կան նաև, որ գրականությունն են համարում կյանքը մոդելավորող համակարգ... Փոխներազդման այս դաշտում որտեղ է սահմանը:

-Կյանքի ու գրականության սահմանն անցնում է գրողի սրտի միջով: Ազնիվ, կյանքի ու գրականության համար ցավող գրողի: Նա գրականության մեջ ցույց է տալիս կյանքի ճիշտ տեսնելու և զգալու ճանապարհը:

-Եվ, այնուամենայնիվ, կյանքը դառնում է գրականություն և գրականությունն էլ՝ կյանք:

-Դրանք մեր գոյության անբաժանելի մասերն են: Լավ գրականությունը կյանքի ծովի մեջ դեղին վեր խոյացող առատակն է, որի վրա լույս կա նավակների համար: Դա կախված է գրականության որակից, որը, ինչքան որակյալ, այնքան լավ է լուսավորում նավակների՝ մարդկանց ուղին: Թե չէ՝ ոչ ոք իր հանգրվանին, իր նավահանգստին չի հասնի: Այնտեղ՝ որտեղ մտնել է իմը լինի: Դրա համար գրականությունը են, ընդհանրապես, արվեստը լույս կարտար են: Պատասխանատու: Ամեն ինքնասիրահարվածի տեղը չեն: Ամեն դաստիարակյալ մարդու մեջ չեն հանդուրժում մեզ համար որդես բժիշկ, չէ: Ամեն դաստիարակյալ մարդ չի մտնում գրականության մեջ, ինչն իր կոչումը չէ, այլապես կստեղծվեն այնպիսի հասարակություններ, որտեղ աղակողմնորոշված մարդիկ կարող են մտածել, որ իրենցից յուրաքանչյուրը կարող է երկրի նախագահ լինել:

-Ուրեմն, գրականությունը ճանադարի է բացում կյանքի ծովում. այն կյանքում է, բայց կյանքից վեր բարձրացող առատակի դեպք:

-Գրականությունը կյանքը արդեն սկզբից ճանադարի է, որը սարքերություն է դնում արդյունքում կամ ուղղակի գոյություն ունենալու միջոց: Գրելը նաև ինքնագոհարարություն է, մի փոքր փոխադրություն՝ հանուն մթնոլորտի վարձված աչքերը լույսի սովորեցնելու: Ինքնամեկուսացումն է՝ հանուն ճանադարությունը հայտնաբերելու:

-Առաջին գիրքը գրվեց ինքնամեկուսացման շնորհիվ...

-Առիթ էր. հասունացած էր դա: Շատ բաների, երեւոյթների ես նայում եմ ոչ թե

այնպես, ինչպես որ կան, այլ այնպես, ինչպես դիտել լինել: Մենք կյանքի բոլոր հանգամանակներում միտ ճիշտ ընտրություն անելու հնարավորություն ունենք, բայց կյանքում ամեն անգամ ճիշտ անելը չի խախտուկ, ճիշտ ու լավը:

-Իսկ ո՞րն է ճիշտը:

-Երբ արածիցդ հետո խիղճդ չի սանջում, որովհետեւ բոլորն էլ գիտեն, թե ինչ են արել, եւ ինչն էր կարելի, իսկ ինչը՝ ոչ:

-Իսկ ի՞նչ է ազատությունը, ընտրություն անելու ազատությունը...

-Ազատությունը գեղեցիկ գաղափար է: Նոր դիտել գա:

-Երբ ես դու ազատ:

-Երբ ու մեռնակ եմ:

-Լրիվ մեռնակ լինել հնարավոր է:

-Երկրագնդի վրա՝ ոչ:

-Իսկ ուրիշ տեղ կա:

-Մի օր կիմանամ:

-Երբ բոլոր նավերը հասնեն նավահանգիստ:

-Նավեր կան, որ նավահանգիստների չեն հասնելու: Մարդիկ կան, որ կյանքի ընթացքում չեն արթնանալու ու, ինչ-որ բանի լուրջաբար զգալով ու սղատելով՝ մեռնելու են:

-Նավահանգիստն արթնացումն է, թե՞ արթնացումը սանում է նավահանգիստ:

-Արթնացումը սանում է նավահանգիստ: Վայրի սագերի տեսակ կա, որոնց ձագերը բոլորն լիքիս (որը գիշերից ներսն անհասանելի ժայռոտ տեղերն է) միտի ցասկեն դեղին մեղմիկ փառեր, որովհետեւ դեռ թռչել չեն կարող, եւ հետո նրանցից չջախջախվածները միտի հասնեն ծովին: Այդ ցասկեկու բնագործ, ավա՛ղ, բոլորի մեջ չկա, չցասկողները մնում են իրենց բներում եւ ոչ մի տեղ չեն հասնում: Մենք դեռ չենք ցասկել:

-Իսկ որտե՞ղ է նավահանգիստը:

-Սիրած մարդու մոտ:

-Ցանկը սովորաբար հերոսն է առում: Ո՞վ է հերոսը:

-Հերոսը նա է, ով անկեղծ է նույնիսկ այն ժամանակ, երբ ու իմն էլ է վախենում:

-Պատերազմները երբեւէ կդադարե՞ն:

-Եթե մենք մեր արդյունքը ձեռք չփոխենք ոչ: Պատերազմն անախտն է: Ոչ մի պատերազմ ժողովրդի համար չէ, չնայած ժողովուրդն է մեռնում: Պատերազմը կռվի դաշտում չեն շահում կամ կորցնում. դա աշխարհակարգը որոշող մարդկանց վճիռների ծխածածկույթն է:

-Աշխարհի սկզբից ասերն են փոխելու ձեւ որոնել ու կարծես թե չեն գտել:

-Սխալ տեղ են փնտրել, դրա համար էլ չեն գտել: Զանի դեռ կյանքը սնտեսական չափորոշիչներով են չափում, դա հնարավոր չէ: Ներկա աշխարհակարգը ձեւավորված է այնպես, որ փչ ֆանալայանք մարդկանց ծառայի: Մենք մեզ չենք դառնում բանական արարածների մասն, որոնք հոգ են տանում իրար համար: Ծնված օրվանից յուրաքանչյուր մարդ դառնում է սնտեսական մեխանիզմի ստրուկը, եւ ամեն ինչ մեզ է սկսի մորից: Իսկ դա սխալ է. այդ ժամանակները վաղուց անցել են: Երկրագնդի վրա ժամանակավոր (լավագույն դեղին՝ հարյուր տարի) աղորդ մարդու՝ անձնական սեփականություն ունենալու դասարանն իրեն սղատել է ամեն մի համակարգում: Մենք չունենք երկրագնդը, այլ երկրագնդն ունի մեզ, ինչպես երբեւէ ունեցել է դիմագավառներին, այնպես որ երկրագնդի վրա գոյություն ունեցող որեւէ հողակտ որդես սեփականություն ունենալը եւ դրա համար ամբողջ կյանքում աշխատելը նույնքան անհեթեթ է, որքան սափսու ուղերթի ընթացքում ֆո նստարանը ֆո անձնական սեփականությունը համարելը:

-Համաաշխարհային դասնության նշանավոր դեմերից ո՞ւմ հետ կուզեիր գրուցել:

-Զերչիլի... Կուզեի իմանալ, թե ինչպես են դավաճանությունը ազգի միջից հանում:

-Իսկ ո՞ր գրողի հետ զարեցուր կխմեիր:

-Հեմինգուեյի:

-Եվ ի՞նչ հարց կսալիր...

-Ինչո՞ւ ես այդքան խմում... Թեւ իմը դասախոսներ է, որ խմում է, որդեսգի ուրիշներին հետաքրքիր դարձնի իր համար: Բայց, միեւնույն է, կհարցնեի:

-Տոլստոյ, թե՞ Դոստոևսկի:

-Դոստոևսկի:

-Գեղեցիկը կփրկի՞ աշխարհը:

-Գեղեցիկն անհրաժեշտություն է: Գեղեցիկն այն է, ինչի հետ շփվելուց հետո խաղաղվում ես, ուրախանում: Իսկ աշխարհը փրկելը մեզ չէ. մարդկանց է մեզ փրկել: Արսաֆին կեղծից ու ներքին ինքնախաբեությունից:

-Ամառաբնակ կղզի միտի գնաս. ի՞նչ կվերցնեիր հետդ:

-Թուղթ ու գրիչ:

-Համաաշխարհային գրականությունից ո՞ր կերպարի հետ քեզ կհամեմատեիր:

-Ոչ մեկի: Ամեն մի կերպար եւ ամեն մարդ իրենը բերել է: Երկրորդը մեզ չէ: Ամեն ինչ սկսվում է քեզնից:

-Զո հերոսներին կուզեիր՞ հանդիտել:

-Ես նրանցից երբեք չեմ բաժանվել: Դրա համար ես մեռնակ եմ, բայց միայնակ չեմ:

-Գրական ո՞ր հերոսին կուզեիր կենդանացնել:

-Փոֆրիկ Իբսանին:

-Քառասուն տարի առաջ քեզ ի՞նչ կասեիր:

-Արա՛, ինչ մտածել ես: Մեծերն աս մի լսիր, որովհետեւ իրենք էլ չգիտեն: Ոչ ոք մի՛ սղատիր:

-Քեզ որտե՞ղ կհանդիտես տասնհինգ տարի հետո:

-Ֆրանսիայի հարավում... Չորս գիրք գրելուց եւ «Ես՝ Յերմինեն» վեպը ֆիլմ դարձնելուց հետո:

-Ո՞րն է գրելու ամենահզոր ազդակը:

-Ինձ համար՝ այլընտրանքի բացակայությունը:

-Կա՞ մի գիրք, որ կուզենայիր ինքդ գրած լինել:

-Ասվածառույնը... Բայց, իհարկե, իմ ձեռով:

-Կա՞ մի գիրք, որ չի մեզ է գրվել:

-Գրական ճառակը զգող բոլոր գրերը:

-Կա՞ մեկը, ում կուզենայիր մի անգամ էլ տեսնել:

-Ում ու առաջին անգամ սիրել եմ:

-Իսկ մեռյալներից...

-Ես դեռ ողջ եմ եւ եւ այն կողմում լինեմ:

-Ո՞ւմ ձեռքը երբեք չես սեղմի:

-Ռոբերտ Զոչարյանի:

-Նոդառակն արդարացումն է միջոցը:

-Ոչ:

-Ի՞նչ է մահը:

-Մահն ինքնին գոյություն չունի, սրանք ֆորմացիա է: Ոչ մի բան չի մահանում բնության մեջ, ուղղակի փոխում է ձեւը:

-Որտե՞ղ է դժոխքը:

-Մեղավոր մարդու սրտի մեջ:

-Իսկ դա՞խքը:

-Երբ գիտես, որ ճիշտ նավահանգիստ ես ընտրել:

-Երկնում չէ՞ արդյո՞ք...

-Երկնում սիդերիկ հասակն է:

-Ինչի՞ համար կյանքը կասա:

-Ոչ թե ինչի, այլ ում... Աղջիկներս:

-Ո՞րն է նախընտրելի՞ տա՛րիք, թե՞ հավերժությունը:

-Տարբերություն չկա դրանց միջեւ:

-Երա՞զը, թե՞ իրականությունը:

-Երազը:

-Հիմա՞, թե՞ հետո:

-Հիմա:

-Ինչի՞ մասին միտի գրել հիմա:

-Մարդու:

-Ինչպե՞ս:

-Այնպես, որ իրենք իրենց հասկանան:

-Սիրո՞ւ, թե՞ ուղեղը:

-Սիրը:

-Մո՞տ, թե՞ հեռու:

-Մոտ: Հեռուից հոգնել եմ արդեն:

-Կարմիրը, թե՞ սեւը:

-Կարմիրը:

-Հի՞նը, թե՞ սուրը:

-Նորը:

-Ձա՞յնը, թե՞ լուրջությունը:

-Ամենների ձայնը եւ մեղավորների լուրջությունը: Մարդը միտի ինքն իրեն ներքին, որ հասնի ներքին ազատության:

-Ձա՞յնը, թե՞ բույրը:

-Բույրը: Կնոջ բույրը:

-Ի՞նչ է ասում ֆո սուր գիրքը:

-Մարդկանց ուշադրությունն ուղղում է անկարեւորից դեղին կարեւորը:

-Իսկ ո՞րն է կարեւորը:

-Կյանքը, սիրը, արելը:

-Եվ շատ հիմ մի հարց, որն, այդուհանդերձ, չի սղատել իրեն: Երբ Արարչին հանդիտես, ի՞նչ կասես նրան:

-Շնորհակալություն: Զրույցը ԼԵՒԹ-ԼՈՒՍԻՆԵ ՄԵՅՐԱՆՅԱՆԸ

Թեմեյան մշակութային միություն

Աննախադեղ ցուցահանդես

Փարավոն Միրզոյան

Նկարիչը եւ Էրոսը

Տեղի կունենա արդիվ 27-29-ը, Թեմեյան կենտրոնում (հասցեն՝ Խանջյան 50): Բացումը՝ արդիվ 27-ին, ժամը 17:00-ին: Բացման արարողության ընթացքում տեղի կունենա նաև ժողովրդական նկարիչ Փարավոն Միրզոյանի «Էրոսը եւ նկարիչը» խորագրով դասկերպարի շնորհանդեսը: Մուտքն ազատ է:

ԱՐԾԿԻ ԲԱՆԶԻՆՅԱԼ

Աֆիս Տակազյան. հայ-հունական համագործակցության ձգտումներով

Հունահայ գործարար եւ հեժազոսող Աֆիս (Սարգիս) Տակազյանը (լաշինասառ սառադարձությամբ՝ Դազազյան) հայ-հունական համագործակցության ամենաաշխույժ դերակատարներից է: Ծնվել է 1975 թվականին, Հունաստանի հյուսիս-արեւելյան Կոնոսինի ֆաղափում: Քաղաքական գիտություններ եւ միջազգային հարաբերություններ է ուսանել Աթենիի Պանթոն համալսարանում, մագիստրոսի ասիճանի արձանագել Մակեդոնիա համալսարանում: Հեղինակ է մի քանի ուսումնասիրական հոդվածների՝ նվիրված միջազգային հարաբերություններին, միջազգային օրենքին, ֆաղափական դատաբանությանը եւ ֆինանսներին, էզեյան ծովին, դադեսիանյան քաղաքացիությանը, արաբ-իսրայելական հիմնախնդրին, Կաստիլի ծովին, գին-ժառանգությանը, վճարման ֆաղափականությանը, կանաչ գոտիների զարգացման ճեշտական հարթակին, արտադրանքի որակի վերահսկմանը, զբոսաշրջությանը, ինչդեպ նաեւ Արեւմտյան Թալիսանի Հունաստանին միավորման գործում հայոց դերակատարությանը, Աթենի եւ Հայաստանի Հանրապետության արժույթի շուկաներին, Հայկական հարցին, ԽՍՀՄ-ի Հայկական հարցի հանդեմ դիրքորոշմանը, հունահայությանը, արցախյան հակամարտությանը եւ այլն: Մի քանի ընկերություններում ղեկավարել է որոշ դրամատիկային եւ ֆինանսական ավագ խորհրդակալ: Այժմ «Dagazian Fine Jewellery and Maron Energy Group» ընկերության վարիչ սնօրենն է, իսկ 2017-ից՝ Հոյն-հայկական առեւտրաարդյունաբերության ղեկավար Հունաստանի բաժնի ասեմադեր:

-Աֆիս, մի հարցազրույցում ասել ես, որ ձեր ընկերությունը զարդերի արտադրությամբ եւ մեծածախ վաճառով զբաղվում է 1957 թվականից՝ ղեկավարելով գրեթե կեսդարյա ավանդույթ:

-Ամեն ինչ սկսվել է 1955 թվականին, երբ հանգուցյալ հայրս՝ Թազվոր Տակազյանը, մեր հայրենի Կոնոսինիից տեղափոխվեց Սալոնիկ՝ ժամանակի լեգենդար աղանձակագործ Օննիկ Խաչերյանի մոտ ուսանելու հայ ոսկերչության դարավոր արվեստը: Պարոն Խաչերյանի արհեստանոցում հայրս հաղորդակցվեց աղանձակագործության եւ ոսկերչության արվեստներին: Հյուսիսային Հունաստանում աղորդող հայերը ղեկավարում են, որ իրենց ծագումը հիմնականում Փոքր Ասիայի սարածաբանից է, որտեղ դարեր շարունակ զոյակցել են հայերը, հույները, թուրքերը եւ հեթանոսները: Հենց այս աշխարհագրական սարածաբանից են նրանք Հունաստան բերել իրենց արհեստագործությունն ու տեխնիկան:

-Իսկ ինչո՞վ է եզակի ձեր ընտանեկան բիզնեսը հունական ոսկերչական շուկայում:

-Անուն կրելը ծանր դարձնում է հասարակության բոլոր ոլորտներում եւ հասկալիքներում քիզնետում: Մեր դարազայում Տակազյանը սուկ հայկական ազգանուն է: Դա նաեւ ֆիրմային անուն է: Հավասարում լինելով մեր մայրնիների ժառանգությանը՝ մենք ղեկավարում ենք ավանդույթը՝ ողջ երկրում աղանձակելով բարձրակարգ զարդեր մեր հաճախորդների համար: Մենք ականաստ ենք եղել դեղերի, երբ սաշիկներն ու դադեսիաները, ծնողները եւ նրանց զավակները, երբ հաջողական սերունդներ, իրենց հարսանեկան զարդերը գնել են մեր խանութներից: 1957 թվականից այս ժառանգությունը շարունակվում է մեր ընկերության ընդլայնմամբ՝ արտադրությունից մինչեւ մեծածախ եւ մանրածախ վաճառք, ինչդեպ նաեւ արտահանում: Ներկայումս մենք Հունաստանում ոսկերչական իրերի հիմնական մատակարարներից ենք եւ դրանք արտահանում ենք 14 երկիր: Որակը, ֆրանազան աշխատանքը, հեշտուղա-

կանությունը, աշխատանքի թափանցիկությունը, ազնվությունը եւ հաճախորդների հանդեմ հոգատարությունը մեր ընկերության հաջողության հիմնական գործոններն են: Ավելացրե՛ք նաեւ այն բարի համբավը, որ հայ ոսկերիչները Հունաստանում վայելում են արդեն մեկ դարից ավելի, եւ դուր կունենաք այն բաղադրատոմսը, որն առանձնահատուկ է դարձնում մեր բիզնեսը:

-Հայ ոսկերիչները հայտնի էին Օսմանյան կայսրությունում: Նրանց ավանդույթները դեռեւ կենդանի են նրանց ժառանգորդների քաղաքում Սամբուլում եւ Մերձավոր Արեւելքում: Նույնը, փաստորեն վերաբերում է նաեւ Հունաստանին...

-Եթե բացառենք վերջին 40-50 տարիներին Հունաստանում հաստատված հայ եկվորներին, որոնք եկել են Թուրքիայից եւ Մերձավոր Արեւելքից՝ ավելի լավ կենսադայաններ որոնելու, կարող են նշել մի քանի հայ ոսկերիչների, որոնք շատ հաջողակ են եղել Հունաստանում: Սալոնիկում Գասպարյանները, Ջանիկյանները եւ Դանելյանները, Աթենքում՝ Գոնուհիները, որոնք աշխարհահռչակ աղանձակագործներ են: Արտադրողներից կարող են առանձնացնել Աթենիի Գուլանյաններին, որոնք համախալ են տեխնոլոգիական վերջին զարգացումներին: Պեսե է նկատվում նաեւ, որ բացի որոշ ընտանիքներից՝ հիմնականում Հյուսիսային Հունաստանում եւ Կրետեում, Հունաստանի ներկայիս հայ համայնքը համեմատաբար նոր է, ունի ընդամենը 100 տարի օրհասություն եւ բաղկացած է փոքրաթիվ աղանձակագործներից: Այդ ժամանակ Հունաստանում աղանձակագործ են գտել գրեթե 80,000 հայ զարդակագործներ, որոնց թվում՝ ոսկերիչներ, որոնք, ինչդեպ նշվեց, իրենց հեթերել են հայկական դարավոր գեղարվեստական առանձնահատկությունները, ոճն ու տեխնիկան: Այսօր սուկ, նրանց ավանդույթների մեծ մասը Կոստանդնուպոլսից է եւ արեւմտյան Փոքր Ասիայից:

-2009 թվականին դասվիրակությանը այցելեցիք Հայաստան՝ նդասակ ունենալով կադեր հաստատել տեղական ոսկերիչների հեթ: Հաջողվե՞ց համագործակցությունը:

-Մենք մի քանի հանդիպումներ ունեցանք բազմաթիվ տեղական արտադրողների հեթ, բայց առաջին հերթին մեր նդասակը հիմնականում մանրածախ վաճառքի կեթ բացելն ու շահագործելն էր: Չնայած Հայաստանում դեռեւ շատ հմուտ ոսկերիչներ կան, սակայն երկրի արտադրության մեծ մասն ուղղորդված է դեղի մայիկին խորհրդային շուկաները: Այսօր սուկ, ներկայումս մենք աշխատում ենք բազմաթիվ հայ ոսկերիչների հեթ ամբողջ աշխարհից (Լիբանան, Սիրիա, Թուրքիա, Բուլղարիա, Իսպանիա, Բելգիա, Գերմանիա, Ավստրիա, ԱՄՆ), բայց ոչ Հայաստանից: Սրա հիմնական դասձառը մեր հաճախորդների բազմազան մայխասիրություններն են, փոխադրամիջոցների, աղանձակագրության, ինչդեպ նաեւ մատակարարման հեթ կադված դժվարությունները եւ, վերջապես, Հայաստանի եւ արեւմտյան աշխարհի ձեռներեցների «բիզնես տեխնիկայի» միջեւ եղած որոշ տարբերությունները: Ցավոք, այս երկու աշխարհների հակադրությունն ակնհայտ է նաեւ վերջին տասնամյակում Հայ ոսկերիչների միության վարչական մարմիններում: Ի վերջո, մենք որոշեցինք հրաժարվել երեւանում խանութ բացելու զարդափարից՝ հաշվի առնելով այն բացը, որ առկա է դասհանգվող ներդրումների, ինչդեպ նաեւ սղասվող քաղաքացիության եւ շահույթի հեթ կադված ծախսերի միջեւ:

-Ո՞վ է նախաձեռնել Հոյն-հայկական առեւտրաարդյունաբերական ղեկառը եւ որհանով է արդյունավեթ դրա գործունեությունը:

-Հունաստանում գործող Հոյն-հայկական առեւտրաարդյունաբերական ղեկառը հիմնադրվել է 1992 թվականին՝ Հայաստանի անկախության հռչակումից անմիջապես հեթ, տեղացի մի խումբ գործարարների միջոցով, որոնք հեթեւում էին երկրորդ առեւտրատեսակական հարաբերությունների ընդլայնման տեսլականին: Նախաձեռնությունը դասկանում էր հունահայ հայտնի ոսկերիչ եւ գործարար Խրիստոս Դանելյանին, որն իր ֆինանսական միջոցներով աջակցել է ղեկառի գործունեությանը 1992-ից մինչեւ 2010 թվականը եւ մինչ օրս այդ ղեկառի դասվավոր նախագահն է: ղեկառը լիովին ինքնավար, շահույթ չհեթաղող կազմակերպություն է եւ չունի դեթական ֆինանսավորում:

Իր գոյության կարձ ժամանակահատվածում Հոյն-հայկական առեւտրաարդյունաբերական ղեկառը կազմակերպել է մի քանի նախագծեր եւ ներգրավվել է բազմաթիվ հաջողված ծրագրերում՝ ի նդաս հոյն-հայկական ճեթտական համագործակցության: Հիեթն մասնակցությունը Սալոնիկի միջազգային տնավաճառին (1994-2021), Հունաստանի Հանրապետության նախագահներ Կոստի Սեթանոպոլոսի եւ Կարոլոս Պաղոկիասի դասոնական այցերը Հայաստան՝ 1999, 2007 եւ 2014 թթ., ավանդական աղանձների ցուցահանդեսփառաոնը (2010), Հունաստան-Հայաստան գործարար ֆորումները (2011, 2014, 2019), Ջարգացման հայկական գործակալության հեթ փոխընթերման հուշագիրը (2014), երկրորդանի ղեկառների համագործակցությունը (2015), «Ֆիլոստեմիա» զբոսաշրջական ցուցահանդեսը (2018, 2019, 2021), ինչդեպ նաեւ բազմաթիվ հանդիպումներ երկու երկրների գործարարների, նախարարների եւ վարչապետների հեթ: ղեկառը նաեւ աջակցում է կրթության, մակույթի եւ բարեգործության ոլորտներում իրականացվող մի քանի ծրագրերի: Հարկ է նշել, որ Հոյն-հայկական առեւտրաարդյունաբերական ղեկառի շուրհիվ 2011 թվականին Հյուսիսային Մակեդոնիայի համալսարանում հայերենը սկսեցին դասավանդել որդես օտար լեզու: Թեեւ երկրորդ առեւտրը համեմատաբար ցածր է մնում մի քանի դասձառներով, որոնք վերլուծելու համար հատուկ հարցազրույցի կարի կլինի, մենք խորապես հավասում ենք, որ մեր ջանքերի շուրհիվ երկու երկրների գործարարների միջեւ փոխադարձ թեթահավասության սկզբնական ժամանակաշրջանը իր տեղը գիջել է զուտ լավատեսությամբ: Ներկայումս ղեկառի նախաձեռնությունների շուրհիվ սնդամթերի եւ խմիչի հայաստանյան բոլոր խոշոր ընկերությունները եւ հայկական ժամա-

ցույցների աղանձանիեթը ներկայացված են ողջ Հունաստանում, եւ վերջին քաղաքում երկու երկրներում ականաստ ենք լինում նաեւ զբոսաշրջիկների ասիճանական աճի:

-Աֆիս, մենք հանդիպեցինք 2019 թվականին Բեյրութում, Հայկազյան համալսարանի կազմակերպած Հունաստանի եւ Կիորոսի հայ համայնքներին նվիրված միջազգային գիտաժողովին, որտեղ դու հանդես եկար «Պասնություն, վերածնունդ եւ աղազ մարտահրավերներ. Կոնոսինիի հայ համայնքը 17-րդ դարից ի վեր» զեկուցմամբ: Դու նաեւ ելույթներ եւ դասախոսություններ եւ կարդում ողջ Հունաստանում հայոց դասնության եւ սարածաքաղաքում հայկական դասնական ներկայության վերաբերյալ:

-Հունաստանում հայկական ներկայության դասնությամբ հեթաբերվել են վաղ մանկության տարիներից: Երեք դար առաջ Հունաստանում հաստատված մեր գեղատեսանը եւ մինչ օրս մեր ազգային ինքնության, մակույթի եւ առաքինությունների դասողանումը շատ կարեւոր դեր են խաղացել իմ բնավորության ձեւավորման գործում: Ավելին, քանի որ հանգուցյալ դասող՝ Սարգիս Տակազյանը, երկու աշխարհամարտերի միջեւ ընկած դժվարին տարիներին եղել է Կոնոսինիի հայ համայնքի խորհրդի նախագահը, ես բախս եմ ունեցել ժառանգելու կարեւոր ընտանեկան արիւթի եւ, հեթեաբար, առաջնային հեթազոսության նյութ: Աթենիի հանրահայտ Պանթոն համալսարանում ֆաղափագիտություն եւ միջազգային հարաբերություններ սովորելու ինձ հնարավորություն սկսեց բարելավելու գիտական հմտություններս եւ գրել Հունաստանի հայերի դասնությանն առնչվող մի քանի ակնարկներ: Հեթազոսություններս դեռ ընթացի մեջ են, եւ նդասակ ունեմ հեթազայում այլ գիտնականների հեթ համագործակցել ու, Աստո կամոք, ավելի շատ աշխատություններ հրատարակել:

-Ասում ես, որ ձեր գեղատեսանը Հունաստանում արդեն երեք դար է աղորում: Կմանրամասնե՞ս:

-Տարածաքաղաքում նրանք հայտնվել են գրեթե 250 տարի առաջ, թերեւս նույնիսկ ավելի շուր, հավանաբար՝ մոտ 17-րդ դարում, դեղի Բալկաններ հեթյուզանդական առաջին արտադրողի այիի ժամանակ՝ Հայաստանից, նաեւ Դրիմից: Իրականում ոչ ոք հստակ չգիտի, թե կոնկրետ երբ ենք մենք եկել, բայց այն դեթ է որ լիցի 17-րդ դարի առաջին տարիներին, մասնավորապես 1606-1610 թվականներին հայրենիքում սովի եւ համաձարակների դասձառով: Ես ունեմ իմ տնամառը, որ սկսվում է 18-րդ դարից: Առհասարակ, մենք համարվում ենք Հունաստանի ամենահին հայկական ընտանիքը: Հայկական բոլոր մասջելի արիւթվերում մեր ազգանունը եղել է Տակազյան, որ հեթազայում դարձել է Տակազյան:

-Այժմ աղորում ես ոչ միայն Հունաստանում, այլեւ Էստոնիայում: Այդ ինչդեթ: Սփյուռֆահայերի համար անսովոր է բալթյան երկրներում աղրելն ու աշխատելը...

-Շնորհիվ իմ բիզնես գործունեության, որը ոլորտների լայն քաղանակ է ընդգրկում (ոչ միայն ոսկերչական առեւտրը), ինչդեղիսի են ֆինանսները, կաղիսալի շուկաները եւ վերականգնվող էներգիայի աղբյուրները, ես առաջին անգամ Մերձբալթյան երկրներ այցելել եմ դեռեւ 1999 թվականին: Բոլոր երեք երկրներն էլ ունեին աճի ներուժ՝ դայամանավորված մերձեցման գործընթացով եւ իրենց ճեթտությունների՝ դեղի Եվրոմիություն ընդլայնման շուրհիվ: ➔ 8

ԳԵՂԱՍ ԲՅՈՒՐՈՒՄՅԱԼ

ՏՏ մտահոգությունից մինչև տագնապ

Մերօրյա հայաստանյան առօրյայում ու միջավայրում սղասվածից ավելի հաճախ են կարծիքներ հնչում հայերիս դեմոկրատիայի, անգամ լինելիության շուրջ: Անվարան նշեն. անդամներ մի ղախված: Անուշահ կարելի է երկար խոսել նման մոտեցման ցարժառիքներից, դարձանությունից մինչև բեռնամանի դրսևորումներ արձանագրել, բայց դրանցից վիճակը չի հանդարսվի ու խաղաղվի, քանզի դեմոկրատիայի կոռուսի հեռ կաղված փաստարկներն ու հիմնավորումները բազմաժան են ու յուրօրինակ աճողարկված: Դասագրային մոտեցումներից դարձ է դառնում, որ դեմոկրատիայի փողափայլությունը հնազույն ինստիտուցիաներից մեկն է, որն առաջացել է մոտ 10000 տարի առաջ՝ Միջագետքի առաջին հողագործական համայնությունում: Այս կարճ թե երկար դասական ժամանակահատվածն անցնելուց հետո ժամանակակից դեմոկրատիաներում ձեւավորվել են որոշակի ուժի բանակներ, հարկային ու կենսոնացված կառավարման մարմիններ, իրավահամակարգ: Հայաստանի հանրապետությունն այսօրինակ առումներով բացառություն չէ, անգամ գործող իշխանության մերն ուրիշ է կարգախոսի դարձալույծ:

Հետաքրքիր է մի դիտարկման հանդիպել մասնավորապես մի հրատարակում ընթերցելիս, որ նշվում էր, որ դեմոկրատիան սոցիալական հարաբերությունները կարգավորող անկախ, կենսոնացված, սոցիալ-ֆաղափական կազմակերպություն է, որը գոյություն ունի բարդ, շեղակալված հասարակությունում եւ բաղկացած է երկու հիմնական շեղակալված կառավարողներից եւ կառավարվողներից: Այս երկու շեղակալված հարաբերությունները բնորոշվում են առաջինների ֆաղափական գերիշխանությամբ ու երկրորդների հարկային դարձվորություններով: Ինչ-որ առումով սարժինակ է ստացվում, քանզի գիտենք, որ ֆաղափական գերիշխանության թիմերը հիմնականում հարկատուների կողմից վարձված մասնագետներ են, թերեւս՝ ազնիվ ու շիտակ կառավարիչներ: Ահա այստեղ է զանգված խնդիրն ու լուծումը, որը երբեք սասնամայակ է մտահոգում ու սանջում է հայ ու հայաստանյան հանրությանը թե՛ դեմոկրատիայի, թե՛ անվստահային առումներով: Եվ հարցը՝ ինչպե՞ս են արդեն իսկ սեւանելի ժամանակահատվածներում կայացած դեմոկրատիաները լուծել հիշյալ խնդիրները, հնչում է դարբերաբար: Որ ուղիները տարբեր են, սկսած մարդկային ու ազգային առանձնահատկություններից մինչև համամարդկային չափորոշիչների ու գործընթացների կիրառումը, սրանք հիմնականում ընդունելի նորմեր են համարվում, ազգային մեթոդիստիկ որոշ օրինակներով:

Այս առումով ինչ բնութագրում տալ մեզանում շատ հաճախ հիշեցվող Սիմոն Բուվարի դարձալույծ, որ բնակչության 37 տոկոսը ֆոլկ անվանվող չինացի հավասարակներ են, 20 տոկոսը ֆրիսոնյաներ, 15-ական տոկոսը մուսուլմաններ ու

բուրդիսներ, 5 տոկոսը հինդուներ... Խառնից էլ խառնակ մի հանրություն, որի դարձաններում հողագործ, 1 ֆառադակի կիրմներ տարածվում անմասնաճան 9000 մարդ բնակվելու դարձալույծ երկիրը կայացել ու բարձրացված է, ինչ է թե... խոսքը տուգանքներ են սահմանված ծխախոտը նետելու համար: Պատահաբար թե չգիտես ինչ ցարժառիքով չի ասվում, որ գյուղնախկինության հող ու նույնանուն մասնաբաժնույն չունեցող այս դեմոկրատիան մինչև 150 հազար տոննայի հասնող թռչնամսի արտադրություն է իրականացվում, երբ ՀՀ ցուցանիշը դրա 10 տոկոսն էլ չի կազմում, ձվի ու ձկան առումներով Սինգապուրը ինքնաբավ է, որը չես ասի մեր դարձալույծ, քանզի ճեղքը Գերմանիայից են բերվում, ձկնաճեղքները՝ ռոստից դասաի: Տեղեկատվությունը մեկից հաջորդեց ծանոթանալ, որ հազիվ երեւանի երկու չափից մի փոքր մեծ դեմոկրատիան 50 հազար գերազանցող բանակ է դառնում, 12 մլրդ դոլարի ռազմական ծախսեր է իրականացնում, որը ՀՀ-ի ողջ բյուջեի գրեթե ֆառադակի է: Եվ հարցը՝ ՀՀ ֆաղափացի ինչու է հիշում եւ հարկ համարում իր մտահոգությունը հանրայնացնել հերթական անգամ, բնական ու բանական է:

Ողջ խնդիրն այն է, որ արդեն ֆանի սասնամայակ ՀՀ սնտություն անվանվողն ընդամենը... սնտությունիկ է, գրեթե աննախ թիվ թե դասկեր, որով դժվար է համարեցական հարց ու խնդիր լուծել, եթե այն անգամ լուծա առ լուծա մոլասակային ծախսիկ: Ծախսային ֆաղափացու գործը չէ մեքել այսօրինակ հարաբերությունների մեջ, այլ դասանջել ու մոլասել սնտություն համարվողի առանձին ոլորտների ու ճյուղերի աճին ու զարգացմանը, որոնցից հերթականն այս օրերին գյուղաբնակ հողագործների՝ դարձալույծի գների անմասնաբաժնույն աճի հեռ է կաղված: ՀՀ կառավարությունը ելք է որակել դարձալույծի որոշակի սուբսիդավորումը... բանկերի սահմանած վարկային տոկոսները մասնաճեղք մեղմելու միջոցով: Մեր մարդիկ լուծ են հողագործների խոսքը, երբեմն թե հաճախ՝ զայրույթը, եւ տարօրինակ համարում խնդիր լուծումը բանկերին

բյուջեային գումարներ հասկացնելու եւ դարձալույծը ընթացած 14 կազմակերպությունների կողմից ներկրելու որոշումը: Այս մեթոդով աշխատանքը տասնամյակներ շարունակ բուն գյուղաբնակին դարձնում է ընդամենը բանկերի ոչ ցածր վարկատուները վճարող եւ ընկերություններին հարստացնող կարծեցյալ շահառու, որին դեմոկրատիան իր օգնում է: Ավաղ, դեմոկրատիան խոչընդոտում է գյուղացիական սնտությունների որեւէ ձեւով կայացմանը, այն լինի անհասական թե իր կողմից հաճախ գրվեցվող կոոպերատիվ աշխատանքի միջոցով:

Թե ինչպե՞ս են վարվել այլ, փորձենք ներկայացնել, ասենք... երբեմնի սոցիալիսական Չեխիայի օրինակով, որը ՀՀ-ի դեռ չորս հարեւաններով է օրտաղասված, մեր դեռ նախ ու զազ էլ չունի, բայցե՛ զարգացածության բարձր ասիճան ունի: Թող որ ոչ սնտագիտական խոր ուսումնասիրություններով, այլ ընդամենը լրագրողական հեռախոսությունների սիրողական մակարդակով արված գնահատականներից դարձում ենք, որ Չեխիայի գյուղաբնակները ընդգրկված է երկրի աշխատանքային բնակչության 2,5 տոկոսը: Ոլորտում արտադրող հիմնական արտադրամիներն են հացահատիկները, կարտոֆիլը, շախարի ձկնաղբը, կաթնեղենն ու մասնաճեղքները: Այս երկրում եղել են 1970-ականներին եւ չորս տարի առաջ. դարձնել հիմնականում տեղական է եւ համընդհանուր մասշտաբ, որը կվկայեն նաեւ այստեղ ժամանակավոր թե մեքական բնակվող մեր հայրենակիցները: Տարօրինակ զգացում ենք աղում, երբ բուն չեխերը խոսում են հայերի աշխատանքային ու գործարարության հանդեպ առանձնահատկություններից: Երբ այն ՀՀ գյուղաբնակ ենք տեղափոխում, արձանագրում ենք, որ մեր հիմնական արտադրամիջ ալգիների մրգերն ու ջերմոցների վարումն ու լուլիկն են, որոնք մվազագույնս են առնչվում մոտ 40 տոկոս կազմող գյուղաբնակների ու ՀՀ դարձանմվասնագության ու դարձալույծի սնտության խնդիր հեռ: Ահա ինչ ասաց Չեխիայում բնակվող ՀՀ այսօրինակ գործերով մտահոգ մեր հայրենակիցը. անցե՛ք 40-րդ հորիզոնականի

մերձակա տարածներով անցնող Եվրոպայի հարավային երկրներով, որում է զանգված նաեւ մեր երկիրը: Աննուր երգիտացորենի դասեր են՝ Իսպիա 6-7 մլրդ տոննա, փոքրիկ Մերիա՝ 7-8 մլրդ տոննա, Հունգարիա՝ 8 մլրդ տոննա, Ֆրանսիա՝ 12-14 մլրդ տոննա, Ռումինիա՝ 15-16 մլրդ տոննա, որը Եվրոպայում մինչև 130 մլրդ տոննա տարեկան բերք: Նույնն է Չինաստանի, մոտ 240 մլրդ տոննա, եւ ԱՄՆ-ի դարձալույծ գրեթե 400 մլրդ տոննա: Ինչու է Հայաստանը մեկուսացել այս գործընթացում, երբ դարձաններն առավել ֆան մոլասակոր են: Հարցեր, հարցեր, որոնց դասախանել է անհրաժեշտ: Այն Եվրոպայի ֆերմերները որդես լիարժեք անասնակեր են օգտագործում, անասունների մթերատվությունն են ավելացնում: Չեխիան մի փոքր հյուսիսում է զանգված, սակայն աշխատում է եւ չնայ այս գործընթացից, որի շնորհիվ թե՛ արտադրողներն ու վերամշակողները գործ ունեն, թե՛ արտահանման ծավալներն են ավելանում: Երկիրը տարեկան մինչև 150 մլրդ դոլարի արտահանում է իրականացնում, երբ ՀՀ ցուցանիշը դրա հազիվ 1 տոկոսն է կազմում:

Ակշիվ լրագրությամբ զբաղվող ՀՀ ֆաղափացի, ում մերօրյա իշխանությունը նաեւ վարչապետ է կարգել, իր հրատարակումներում հաճախ է նման փաստարկումներ ներկայացնում, իրատեսական համարում Հայաստանի հանրապետության սնտությունում մոտակա տարիներին 60-80, ինչու ոչ՝ 100-120 մլրդ դոլարի համախառն ներքին արդյունքի հնարավորությունն ու աղախովումը, որոնք համեստ ցուցանիշներ են տասնյակ դեմոկրատիաների համար: Ծախսի ինչ եւ ինչ ֆան անհրաժեշտ է, հուրախություն ունանց եւ ի սթափություն այլոց: Եվ՝ հաղախովություն մեզ ու մերոնց: Ամեն:

Մեր երբեմնի դաստնայա հայրենակիցը, որը տարիներ առաջ եր հաստատվել այդ հյուրընկալ երկրում, չափավոր զգուշակորությամբ եր բառերը ընթում զրույցի ընթացում, որի մեջ եւ մտասանջության զգացում կար. ինչու Հայաստանում չի հաջողվում մվազագույն ինքնաբավության սնտություն ունենալ, առաջնահերթություններում գոնե տեսանելի աղախի դասկերներ ուրվագծել, որն արտերկրներում աղախանածներին որոշակի հոյսեր կներուցի: Չէ՞ որ Եվրոպայի այլ դեմոկրատիաներում էլ են սղասվածից շատ ավելի հաճախ նույն մեր հայրենակիցների, նույնն է թե մեր միացյալ աշխատանքային ու աշխատանքային մասին, երբ մեզանում, թող որ վախվորած, սակայն որոշակի անհանգստությամբ օրակարգ է սողոսկում երբեմնի դարձալույծի հոչակված այս սրբություն սրբոցի աղախայի շուրջ դարձ մտահոգությունն ասենք թե տագնապը:

Ահա այստիկի Հայաստան: 19.04.2022թ.

Խմբ. կողմից. Եթե համամիտ չե՛ք հեղինակի հեռ, արձագանքե՛ք: «Ազգ»-ը դարձալույծ է տղազրել յուրաքանչյուրի մտահոգությունը:

Հասկալույծ Եսոնիան եղել է մնում է թվայնացված կառավարման գլոբալ առաջամարտիկը եւ դասախանում է կորոնավիրուսի միջավայրը: Օտարերկրացիները կարող են սասնալ էլեկտրոնային կացության կարգավիճակ եւ իրենց ընկերությունները բառացիորեն հեռակա կարգով աշխատեցնել: Եսոնիայում գործարարը կարող է ընկերություն հիմնել 18 րոպեի ընթացում՝ ներառյալ բաժնեհիստական կաղիսալի փոխանցման համար անհրաժեշտ ժամանակը: Այս դասիին միակ բանը, ինչն անհասը չի կարող անել Եսոնիայում, ամուսնանալն է կամ ամուս-

Ափս Եսկազյան. հայ-հունական ...

նալուծվելը: Նրանք նույնիսկ առջանց են փեղարկում, 2007 թվականից: Այս բոլոր դասախաններով մեք մախընթեցիմ գնալ եւ ներդրումներ կատարել Եսոնիայում:

-Շփվում ես Տալլինի հայերի հեռ:

-Լինելով գլոբալ ազգի ակշիվ մաս՝ մեք Եսոնիայի հեռ արդեն շփվել ու բարեկամացել ենք դեռեւս երկրում մեր գործունեությունը սկսելուց առաջ: Այնուպես որ մեք դասախանեցիմ եւ նույնիսկ ընդլայնեցիմ մեր շփումները երկրում հաստատվելուց հետո: Ի տարբերություն

Հունաստանի, Եսոնիայի բոլոր հայերն այդ երկրում հաստատվել են խորհրդային տարիներին:

-Ինչպե՞ս ես տեսնում Հայաստանի եւ Հունաստանի հեռազա համագործակցությունը:

-Չմայած ընդհանուր դասական խորհրդակցի են մեքային նմանություններին, մի ֆանի դասախաններով երկու ժողովուրդները դեռ չեն գիտակցել իրենց համագործակցության ողջ ներուժը կամ նույնիսկ անհրաժեշտությունը: Մեք դեռ չենք աշխատեմք երկու երկրների միջեւ

երկարաժամկետ գլոբալ ծրագրի վրա, որդեսգի ընդլայնեմք մեր երկրում համագործակցությունը բոլոր հնարավոր ոլորտներում:

Հ. Գ. - Աղիլի 12-ին Ափս Եսկազյանը երեւանում նախակցեց ՀՀ դասալի հյուրախոս Սալոնիկում: Պատկը հյուրախոսության գրասենյակի բացումը տեղի է ունենալու այս տարվա ընթացում եւ առավելալույծ ուղղված է լինելու հայ-հունական առեւտրանքային հարաբերությունների զարգացմանը:

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Կունենա՞նք մեր սեղը նորագված աշխարհում

ողոյ, որո՞հետո

Անկեղծ ասած չեմ հիշում որ-
սեղ եմ կարդացել, բայց հայտնի
դասնություն է: Դասընթացն
սկսելուց առաջ դասախոսը
գրասխանակին գրեց հասցե
եւ մեծ մեկ թիվը եւ դիմելով ուսա-
նողներին, բացատրեց՝

- Սա յուրաքանչյուրի մարդկու-
թյունն է՝ կյանքում ամենամահ-
րածե՞տ որակը:

Հետո մեկի կողմից գրո գրեց եւ
սարկունակեց՝

- Սա էլ ամեն մարդու ձեռքե-
րումներն են, որոնք մարդկայնու-
թյան հետ նրան սասն անգամ
ավելացնում են: Այնուհետեւ եւս
մեկ գրո ավելացրեց եւ դարձա-
բանեց՝ սա էլ փորձն է, որը մար-
դուն դարձրեց 100: Եվ այսպես
ամեն գրոյի հետեւից մի նոր գրո
ավելացնելով՝ զգուշություն,
հաղափարություն, սեր եւ այլն,
դասախոսը բացատրեց, որ յու-
րաքանչյուր գրոն մարդուն ավելի
ազնվական է դարձնում:

Բայց հանկարծ օրվեց եւ ջն-
ջեց մեկ թիվը, որը բոլոր թվերի
սկզբում էր: Գրասխանակին ա-
նարժեք, անիմաստ ու անողորմ
գրոներ մնացին: Նայելով այդ
դասերին՝ դասախոսը բազ-
մանգամ ավարտեց խոսքը:

- Եթե չունեն մարդկություն,
մնացածը արժեք չունի:

Ամենայն ափսոսանքով դիմե-
ցեմ, որ մեզանում այդ գրոները
վերջին օրջանում շատ են դա-
կասել եւ այդ գործընթացն սկս-
վեց այն դասից, երբ սարքեր
նվաճողների ձեռքով ոչնչաց-
վեց մեր ազնվականությունը:
Հասել ենք այն հանգրվանին, որ
մեզ հաղափարիք ենք համա-
րում, սակայն, ցավով, «հաղա-
փարություն» հորջորջվող երե-
ւոյթը մեզանում հիվանդ է եւ
այլասերված: Աղականված են
բարոյական նորմերը: Անոթ են
զգում մարդ սեսակի համար:
Մենք հաճես չենք իրար հանդեպ,
հաճես չենք մեր խղճի հանդեպ,
հաճես չենք Մայր Բնության հան-
դեպ: Ինչ ենք ուզում, ո՞ր ենք
զնում: Պատմաբանիս դիտարկե-
ցից կարող եմ վկայել՝ այդպես
էլ չհասկացանք, որ հաղափար-
թություն ասվածն իրականում
խաբելու, սեփական օտարի հա-
մար ամեն բան զոհելու, ուրի-
ների հաճվին առաջ ընթանա-
լու չզրկված նորմերի ամբողջու-
թյունն է, իսկ մնացյալը մեր
ման մեծադեմ երազախա-
բեությանը արող ժողովուրդ-
ներին փոթեցնելու արվեստն
է... Տակով, մենք շարունակում
ենք ինքնախաբույն, էդդես երեւի
հարմար է ու հե՛տս...

Եթե հետ գնանք գաղութա-
րության օրջան, ապա հարց է
առաջանում. ինչո՞ւ գաղութա-
սերերը չկարողացան դիմանալ
անկախության ձգտող ժողո-
վուրդների ճնշմանը: Որովհետեւ
չնայած նրանք ֆիզիկական հս-
կայական ուժ ունեին, սակայն
կորցրել էին բարոյական ուժը:
Նվաճված ժողովուրդներն այ-
լեւս գաղութատերերի սուտ խոս-
տումներին չէին հավաստում:
Արթնացել էին դարավոր ընդար-
մացումից, սթափվել: Այսօր էլ
նույնն է: Միաբերե՞ք աշխարհի
վարիչները ԱՄՆ-ի առաջնու-

րությանը ֆիզիկական մեծ ու-
ժեցնելով ունեին, սակայն բա-
րոյականը ունեին: Սա է խնդի-
րը: Աֆղանստանի, Իրաքի, Սեր-
բիայի, Լիբիայի, Սիրիայի եւ Ե-
մենի դատարանները ու Պա-
ղեստինի ժողովրդի տառապան-
քը վկայությունն են այն իրողու-
թյան, այն բարոյական անկու-
մի, որին հասել են մեծ սերու-
թյունները: Բնագավառի մաս-
նագետների կարծիքով հենց Բա-
րոյական ուժի սկրապուլն է,
որ հյուսիսը եւ խիստ թուլացրեց
միաբերե՞ք այն համակարգը, որ
հաստատվել էր խորհրդային
Միության փլուզումից հետո:
Խորհրդային Միության գոյու-
թյունն էր Արեւմուտքի դատար-
անը թելուզ անտերույթ բարո-
յական լինել, որդեգրի կար-
ողանար սիրաճախել սեփական
եւ մյուս երկրների ժողովուրդնե-
րին:

Իսկապես ի՞նչ արժեք ունի, ե-
թե ֆիզիկական ուժ ունես, սա-
կայն կորցրել ես հաղափարնե-
րիդ կամ այլ ժողովուրդների վա-
սահությունը, որը միջոցառված
հարաբերություններում ամենա-
մեծ արժեքն է: Հենց այդ արժեքն
է, որ այսօր կորսված է: Բանը
հասել է այնտեղ, որ նույնիսկ
դաճակալից ղեկավարներն
անվաստություն ունեն իրար
հանդեպ: Այնուհայտ է, որ Ռու-
սասանը չի վստահում Արե-
ւմուտքին եւ դա փոխադարձ է:
Կարծում են, որ հենց սա է Ուկ-
րաինական հիմնախնդրի հիմ-
նական դատարարը: Չկա, ան-
բողջովին կորսվել է այնքան
անհրաժեշտ փոխվստահությու-
նը:

Իսկապես էլ, ռուս-ուկրաին-
ական դատարարի դատարար-
ները դարձելու համար հարկա-
վոր է նախ ճանաչել Ռուսաս-
տանի Դաճությունն ու ռազմա-
կան հայեցակարգը: Այնտեղ
նշված է, որ ռուսական դատար-
անը սարածից բացի ՌԴ-ի
համար կարելու են հետեւյալ
չորս օրջանները. Բելառուսիա,
Ուկրաինա, Հայաստան-Վրաս-
տան եւ Ղազախստան: Ինչո՞ւ:
Պատճառը հստակ է: Որեւէ օ-
տար ներքափանցում այս օր-
ջաններ կվստահեն ՌԴ-ի սահ-
մանները: Հետո էլ նրանք այդ
օրջաններն օգտագործելով
կարողանան վնասակար եւ
վստահավոր գործողություններ
ձեռնարկել Ռուսաստանի
նկատմամբ: Գուցե զարմանալի
թվա, սակայն աշխարհագրու-
թյունն ու դատարարությունն էլ
են դա վկայում՝ Ռուսաստանը լի-
նելով հարթավայրային երկիր,
միջոց վախ է ունեցել թե՛ արեւմ-
սյան եւ թե՛ արեւելյան հարե-
ւաններին: Այսպես. Նախկին
Բոնապարտը 1812-ին եւ Հիսլե-
րը 1941-ին շարժվելով ըն-
թացում հասան Մոսկվա: Սա
է այն գլխավոր դատարարը, որ
Ռուսաստանը միջոց ձգեց էլ
ինձն իրեն օրջադատել բարե-
կամ, չեզոք կամ դաճակալից
դատարարներով: Սա էր դատար-
ար Միությունը համաձայնեց Վար-
ժավայի դատարարի հրաժարվել,
փոխարենը Արեւմուտքից դա-
հանջեց խոսքով, որ չի թա-
փանցի Արեւելյան Եվրոպայի

մի օտար երկրներ՝ Չեխիա, Սլո-
վակիա, Հունգարիա, Լեհաս-
տան, Բուլղարիա, Ռումինիա,
առավել եւս՝ նախկին ԽՍՀՄ
հանրապետություններ՝ Մոլդո-
վա, Ուկրաինա, Վրաստան, Հա-
յաստան, Ադրբեջան, Էստոնիա,
Լատվիա, Լիտվա եւ Բելառուս:
Սակայն այդ խոսքումը դժ-
վեց, եւ 1997թ. սկսվեց ՆԱՏՕ-
ի թափանցումը Վարժավայի
դատարարի նախկին անդամ երկի-
րներ, որոնք մեկ առ մեկ միաց-
վեցին ՆԱՏՕ-ին: ԱՄՆ-ի նախ-
կին նախագահ Բիլ Զլինթո-
նը՝ դժեղով խոսումը, որ
նախկին նախագահ Ռոնալդ
Ռեյգանն էր սվել ԽՍՀՄ վեր-
ջին առաջնորդ Միխայիլ Գոր-
բաչովին, սկսեց այս հոլովույ-
թը: Արեւմուտքն այլեւս Ռուսաս-
տանին հաճելի չէր առնում: ՆԱ-
ՏՕ-ին միացան նաեւ Սլովե-
նիան, Խորվաթիան, Հյուսիսա-
յին Մակեդոնիան եւ Մոնտե-
նեգրոն, 2009-ին էլ՝ Ալբա-
նիան: Այսինքն՝ Եվրոպայից
մնացին միայն Ավստրիան,
Շվեյցարիան, Բոսնիա-Հերցե-
գովինան, Սերբիան, Ֆինլան-
դիան եւ Շվեդիան (օրես հայ-
տարարվեց նաեւ վերջին երկու-
սի շուտով միացման մասին):

Շրջադարձային եղավ 2003-
ին ԱՄՆ-ի ներխուժումը Իրաք:
Ռուսաստանն իրական վստահ
զգաց եւ հսկայական միջոց-
ներ տրամադրելով ձեռնամուխ
եղավ զենքերի արդիականաց-
մանը: Որոշ թերություններով
այն ավարտվեց 2010-ին: Բա-
վականին լավ դատարարներ
դուրսհանալով՝ նախագահ
Պուշինը ձեռնամուխ եղավ
Ռուսաստանի հիմնարար վերա-
կանգնմանը եւ դա արեց ազ-
գայնական ու կրոնական հիմ-
քերի վրա: Լավ հասկանալով,
որ դեռ ցարերի ժամանակներից
Ռուս Ուղղափառ եկեղեցին եւ
ազգային արժեքներն էին կազ-
մում Ռուսաստանի հզորության
հիմնաքարերը: Այդ ընթացքում
ԱՄՆ-ը ՆԱՏՕ-ի դրոշմով շարու-
նակեց ընդլայնվել դեպի արե-
ւել՝ ընդհուպ մոտենալով ՌԴ-ի
ռազմավարական օրջաններից
մեկը համարվող Ուկրաինա-
յին: Ոչ-կառավարական բարե-
սիրական կազմակերպություն-
ների ֆոդի ներքո 2014-ին այն-
տեղ կազմակերպեց դատարար
հեղափոխում, հեռացրեց ռուսա-
մեծ նախագահ 3ամուկովի-
չին եւ իրականությանը բերեց
Ֆաշիստական թեմում ունեցող

ուժերին, որոնց կնխահայրն էր ե-
ղել ֆաշիստական Գերմանիա-
յի գործակալ, ոճագործ Բան-
դերան: Մանք ամեն ինչ արե-
ցին Արեւմուտքի կամակասարը
դառնալու համար, մոռանա-
լով, որ յուրաքանչյուր օրջանում
ունի նաեւ հակաօրջան:
Հենց որն էլ իրագործեց Ռու-
սաստանը՝ երկու կարելու ֆայլ
կատարելով. ա) հանրապետի մի-
ջոցով իրեն վերամիավորեց
Սեւ ծովում առավելություն ա-
ղափող Ղրիմը եւ բ) դատարար-
ները Ուկրաինայի ռուսա-
խոս Դոնեցկի եւ Լուգանսկի
մարզերը:

Կիեւն այս գործողությունները
լուծելու համար փոխանակ երկ-
խոսության զնալու դիմեց ծայ-
րահեղ ֆայլերի: Դրան սղատող
Արեւմուտքը եւս զնաց ծայրահե-
ղության եւ ընդդեմ Դոնեցկի ու
Լուգանսկի՝ սկսեց զինել Կիե-
վին: Հազարավոր անմեղ մար-
դիկ զոհվեցին, սակայն Ուկրա-
նիան դեմոկրատացման ֆոդի
ներքո շարունակեց զինարա-
վել՝ ինձն իրենից վանելով եւ օ-
տարացնելով ռուսախոս բնակ-
չությանը: Ռուսաստանը հաս-
կացնել սվեց, որ կոպտարի վի-
ճարվել ուկրաինական իրա-
նությունների օրինականությու-
նը, եթե նրանք Ֆինլանդիայի
ման հայտարարեն իրենց չեզո-
քության մասին եւ չմիանան
ՌԴ-ին «ոչ բարեկամ կազմա-
կերպություն» ՆԱՏՕ-ին: Ինչո՞ւ,
որովհետեւ ռուսական վերնա-
խավը սեղյակ էր Արեւմուտքի
հին ծրագրերից մեկին, որի
նպատակն է օրջադատել Ռու-
սաստանը, բազմաժամանակ դժ-
վարություններ ստեղծել այնտեղ,
ներսից դատարարներ այն եւ սեր
դառնալ այդ երկրի անծայրածիր
բնական հարսություններին:
Պատմությունից հայտնի է, որ
այդդիսի ծրագիր իրականաց-
նելու հավակնություններ ու-
նեին թե՛ Նախկինը եւ թե՛
Հիսլերը: Ի դեպ, 1990-ական
թուականների Չեչենիայի դա-
տարարի նպատակներից մեկն
էլ դա էր:

Ռուսաստանի առաջարկած
դատարարներն Արեւմուտքի դրո-
մամբ մերժվեցին: Պատասխա-
նը եղավ Ուկրաինայի դեմ ծա-
վաված եւ ցայսօր շարունակ-
վող «հատուկ գործողությունը»:
Իսկ հազարավոր զոհերն ու
սուն-սեղ կորցրած միլիոնավոր
փախսականները հզորների
համար ոչինչ չարժեն, կարելուը

զինարդյունաբերու-թյան աս-
ղաբաշխական եկամուտներն
աղափողվեցին:

Կիսում են համաշխարհային
փորձագիտական այն սեսակեթը,
որ այս դատարարը նոր աշ-
խարհակարգի ձեւավորման
սկիզբն է կարծես, որովհետեւ
նոր իրողություններ, նոր սեսակի
ու բնույթի հարաբերություններ
են ձեւավորվում աշխարհում:
Սակայն ԱՄՆ-ը այդ «ՆՈՐ»-ին
դեմ է եւ համառոտե՞ն չի ուզում
ընդունել այն, քանի որ արդեն
սեսական ժամանակ նա էր
միայնակ որոշումներ ընդունում
եւ դրանից հրաժարվելն ու ու-
րիճների հետ կիսելը այնքան էլ
հե՛տս չէ: Որ այս դատարարից
հետո նոր աշխարհակարգ դիմի
հաստատվի, կասկած չկա, բայց
ի՞նչ գիտնով, սա է հարցերի հար-
ցը: Իսկ մեր անչափ կարելու է,
թե այդ նոր աշխարհում ինչդի-
սի սեղ, դեր ու կարգավիճակ
կհասկացվի Հայաստանին եւ
նրա օրգանական մաս Արցա-
խին:

Կարծում են այս հարցերի
դատարարների արձաններն
ու բանալին կարելի է նշանակել
1919 թվականի մարտի 23-ին
«Кавказское слово» դատարարա-
կանում տղազրկված Սերգեյ Գո-
րոդեցկու «Ղարաբաղ» հող-
վածում, որում ասվում է. «Յու-
րաքանչյուր երկիր, յուրաքանչյուր
ազգ ունի իր նվիրական հեճա-
կեթերն ու խորհրդավոր ամրու-
թյունները: Երբ ազգի ճակատա-
գիրը երջանիկ ընթացք է ունե-
նում, այդ խորհրդավոր ամրու-
թյունը դառնում է ազգի մա-
կութային եւ հաղափարական մեֆի
կեճարն: Երբ ճակատագիրը հե-
տադնում է ազգին, այդ գաղ-
նախորհուրդ ամրոցը դառնում է
ազգային կյանքի հեճակեթ,
հույսի կղզի, դառնում՝ ազգա-
յին ինքնության աղատարար
եւ վերածննդի գրավական ու
բանալի:

Հայ ժողովրդի համար այդ դե-
րը խաղացել եւ խաղում է Ար-
ցախ աշխարհը»:

Ասել է, թե կկարողանա՞նք սեր
կանգնել Արցախին, դատարար-
նել ու միակամվել, մեր համար
էլ կնախատեսվի եւ կունենանք
մեր արժանապատիվ սեղը եւ,
որդես առանձնահատուկ առա-
փություն ունեցող ժողովուրդ,
նաեւ մեր դերակատարությունն
այս նորագված աշխարհում:
Նորություն չեմ ասում, սակայն
չեմ էլ խուսափում կրկնելուց,
որ առանց չափազանցելու
ռուս-ուկրաինական ճակատում
որոշում է նաեւ այնքան չարչ-
րկված Հայկական հարցի ճա-
կատագիրը: Այնպես որ ազգու-
վին խելացի ու հաճարկված
ֆայլեր դեմ է անենք, որ նորից
կոտրած սաճակի առաջ չհայ-
սնվենք: Պիտանեմք, որ փո-
փոխվող այս աշխարհում կա-
րելուվում են նույնիսկ ամենա-
թույլ ու փոքր ազգերը, որովհե-
տեւ դատարարվող ասած՝ այս
դատարարի երկիր մոլորակում
սեղի է ունենում վերակություն
հի-
ցեցնող գործընթաց, որտեղ կար-
ող է վճռորոշ լինել յուրաքան-
չյուր ձայն: Արդ, սեր կանգնենք
մեր ձայնին:

«Թուրքիայի համար Հայոց ցեղասպանության դատապարտման գործընթացի բացառումը շարունակում է գերխնդիր մնալ»

Տարիներին չեզոքացավ: Ինչ վերաբերում է Ցեղասպանության ճանաչման ու դատապարտման գործընթացին, ապա դա 2018-ից հետո ինտերգայի ուժով էր ընթանում ու բարձրաձայնվում այն ժամանակների կողմից, որոնց դա ձեռնարկ էր: Հայաստանը՝ որդեկապ զուգահեռներով, կամ մասնակցացավ, կամ լիովին դուրս մղվեց այդ գործընթացից ու վերածվեց հռչակագրային հայտարարությունների անողի:

- Այսինքն՝ եթե անգամ ԱՄՆ նախագահ Բայդենի կողմից է հնչում Ցեղասպանությունը բառը, այն սոսկ մահակի դեր է կատարում:

- Հայոց ցեղասպանության խնդիրը միշտ էլ համաշխարհային փառաբանության մաս է եղել, երբ լարվել են ԽՍՀՄ-ի ու Թուրքիայի հարաբերությունները Խորհրդի իշխանությունները հիշել են Հայոց ցեղասպանությունը, մոյնը մատի Թուրքիա-ԱՄՆ հարաբերությունների մասով կարող ենք ասել: Բացի միջազգային փառաբանության մաս լինելուց՝ Ցեղասպանությունը մեր ժամանակների մի մասն է, այն հիշելն ու դրա ճանաչման գործընթացը՝ դատապարտությունը: Հայոց ցեղասպանության դատապարտման ժամանակները միշտ էլ լինում են համայն մարդկությանը կոչ անելով այն դասերը համամարդկային չարիքների շարքին, իսկ հայերի «այլեւս երբեք» կարգախոսը դարձնում է համամարդկային ընկալման: Ցեղասպանության չճանաչումները բերում են մատի մեթոդային վարչապետներին: Չուսուկանական, 44-օրյա դատապարտման ժամանակ ժամանակ ենք ցեղասպանական գործողություններ: Մարդը մեկ այլ՝ անդաժամ մարդուն ուղղակի ծիսական-նիսուրային սղանդի է ենթարկում, ինչը ցեղասպանական մտածողություն է: Այսինքն՝ սղանդը գիտի, որ Հայոց ցեղասպանությունն էլ

չի դատապարտվել եւ իր սղանդուն մոլորցրել չի դիտարկում որդեկապ համամարդկային չարիքի դրսեւորում: Այն ուղիները, որ մեզ համար ուղեմիջ կարող էին լինել Ցեղասպանության ճանաչման խնդիրն այլ՝ համամարդկային հարթակ սեղանի սղանդուն, կարծում են՝ լճացավ, ճահճացավ ու դուրս եկավ փառաբանական իրադարձությունների շրջանից:

- Գնարավոր է՝ վաղը, մյուս օրն Անկարան դատապարտել հրաժարվել «ցեղասպանություն» եզրույթից:

- Չեմ կարող ոչինչ բացառել, որովհետեւ, օրինակ, Փաշինյան-Ալիև վերջին բրյուսելյան հանդիպումից հետո ստորագրված հայտարարության մեջ Ղարաբաղ անունն առհասարակ չկար: Եվ չի բացառվում, որ աղաքայում կարող է փաստաթուղթ ստորագրվի, որտեղ Ցեղասպանությունը բառը չի հիշատակվի առհասարակ: Այս դեպքում մեզ է հույս ունենալ, որ բացասական աղաքա մեզ չի սղանա: Բայց այն, որ Թուրքիայի համար Ցեղասպանության դատապարտման բացառումը շարունակում է գերխնդիր մնալ, աներկբա է:

ՄԵՎԼԻՍ ՎԱՐԳՈՒՄՅԱՆ

Փաշինյանի մոսկովյան այցի միուլթենակականացման կողմը

Հայաստանի վարչապետ **Նիկոլ Փաշինյանը** մոսկովյան այցի ժամանակ Ռուսաստանի նախագահ **Վլադիմիր Պուտինի**, ՌԴ օրենսդրի ու գործարքի անդամների հետ ունեցած հանդիպումներից հետո փաստաթղթերի փաթեթ է ստորագրել: Առաջին հայացքից դրանք երկրորդական կամ երրորդական փաստաթղթեր են, որ վերաբերում են երկու երկրների զինակրթական, մշակութային եւ այլ ոլորտների համագործակցությանը, այնինչ հայ հասարակությունն, առաջին հերթին, Արցախի ու Հայաստանի անվտանգությանը վերաբերող հայտարարություն էր սղանում: Զարգացված վերլուծաբաններն ու փառագործիչները գրեթե միաբերան լուրջում են, թե փաստաթղթերի փաթեթն սղանալից հետո, որոնց մասին մեծ գուցե հետո՝ դատապարտված իմանանք, մոյնդեպ չեն լինի: Ծածուկ, վարագուրված թայմանավորվածություններ, գուցե իսկապես չկան, բայց լուրջ, թե սրանի ուղղակի, անձառ փաստաթղթեր են, կարծում են՝ այդքան էլ ճիշտ չէ: Երեկ արդեն ռուսական լրատվամիջոցները, որոնք Պուտինյան փառաբանական գիծն են առաջ սանում, հրատարակում են էին անում այն մասին, որ Հայաստանն ու Ռուսաստանը թայմանավորվածություն են ձեռք բերել օգնել ու օժանդակել միմյանց հասկապես այս փուլում, երբ Ռուսաստանն Արևմուտքի կողմից թայմանավորվածությունների գրոհի է ենթարկվում: Երկու ժամանակների կառավարությունների միջև ստորագրված, այսպես կոչված, փոխլրացման փաստաթղթերը, ըստ երեւույթին, ոչ այլ ինչ են քան միասնական ճեղքակալական համակարգի կամ միութենականության ազդարարման մեկնարկ:

Նույնաբովանդակ ու մոյն ճեղքակալական փաստաթղթեր ունեն մատի Ռուսաստանն ու Բելառուսը: Մոսկովյան ստորագրված 30 կետանոց այդ հայտարարությունը, կարելի է ենթադրել, որ «բելառուսացման» եւ միութենական ժամանակների արձանագրման նախադրամ է, ինչի հետ կարծես թե հաճ է ցատկը՝ անգամ ամենամոլի արեւմտամտները, եթե իհարկե մատի գոյություն ունեն:

ՄԵՎԼԻՍ ՎԱՐԳՈՒՄՅԱՆ

Արցախի էներգետիկայի առօրյան Կառուցվում է նոր հիդրոէլեկտրակայան

Արցախի Հանրապետության ճեղքակալական գաղափարի համար կարևոր նշանակություն ունի էներգետիկայի բնագավառում ճիշտ փառաբանականություն իրականացնելը: Այս նպատակով աշխատանքներ են կատարվում Մարտակերտի Պետական համայնքում «Պետական 1» ՀԷԿ-ի կառուցման համար: «Պետական 1»-ի հզորությունը կկազմի 17.6 ՄՎտ և նախնական ցուցանիշներով սարքավորված կարևորի ավելի քան 93 միլիոն կՎտ էլեկտրական էներգիա: Այսօրվա էներգիա ջերմային էլեկտրակայաններում արտադրվող համար կծախսվել ավելի քան 20 հազար տոննա օրգանական վառելիք:

Սարսանգի ջրամբարը

Այսօրվա դրությամբ կատարվում են նախագծանախահաշվարկային փաստաթղթերի մշակման աշխատանքներ: ՀԷԿ-ի կառուցման ժամանակը բարդ է: Հողային աշխատանքներ են կատարվում «Պետական-1» ՀԷԿ-ի հիմնական կառուցվածքի ժամանակահատվածում: «Պետական-1» ՀԷԿ-ը ամենազոր փոքր ՀԷԿ-ը կլինի Արցախի՝ երեկոց գործող փոքր ՀԷԿ-երից: Ներկայում Արցախի ամենախոշոր ՀԷԿ-ը «Արցախի ՀԷԿ» բաց բաժնետիրական ընկերությանը դատարանող 50 ՄՎտ հզորությամբ գործող «Սարսանգ»-ն է:

2018 թվականից էներգետիկ առումով Արցախը ինքնաբավ էր դարձել, իսկ սարեցարի աճող ավելցուկը արտահանվում էր Հայաստան: Օրինակ, 2018-ին արտահանվել է 17,2 մլն կՎտ, 2019-ին՝ 85,7 մլն կՎտ, 2020-ին՝ 186,4 մլն կՎտ էլեկտրական էներգիա:

րաէներգիա: 2021-ի օգոստոսի դրությամբ, Արցախում էլեկտրաէներգիայի ընդհանուր սղանումը կազմել է 197,8 մլն կՎտ, որից 25,8 մլն կՎտ էլեկտրաէներգիան ձեռք է բերվել «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ից: Վերականգնվել են «Սեփանակեր», «Վերժական», «Իվանյան», «Մարտունի», «Վանի» ենթակայանները: Հարկ է նշել, որ Արցախում մինչև 1920թ. օտարազոր միակ հիդրոէլեկտրակայանն ուներ 30 կՎտ հզորություն և գտնվում էր Շուշի փառաբանի մոտ:

Սեփանակերի ՊԱՊԻՎԿՅԱՆ
Նայկական էներգետիկական ակադեմիայի
հիմնադիր նախագահ,
Ռուսաստանի բնագիտության ակադեմիայի
դոկտոր

Չենք որպես ամենօրյա գործի՞ք

Հայաստանի իշխանությունները օրգանառության մեջ են դրել զենքի օրգանառության կարգավորման մասին ՀՀ նոր օրենքի նախագիծը, ըստ որի փառաբանական զենք ձեռք բերելու թույլտվության սարիք կսահմանվի 21 տարեկանը, բացի այդ՝ այսուհետև դատարանի չէ, որ անձը զենք ձեռք բերելու համար որոշող միության անդամ լինի:

Չեղարկվում է մատի փամփուռների փառաբանական ձեռք բերման սահմանափակումը:

Այս թեմայի օրգանագրությունները փառաբանական են եւ հետաքրքրելով, թե ինչ կարծիք ունեն օրենքի այս նոր նախագիծ մասին:

«Եթե նորմալ մարդիկ սահման զենք, ոչ մի վտանգ չի լինի»:

«Իմ կարծիքով մեծ է մարդու հոգեվիճակը ստուգելն, ապա նոր զենք սահմանելն»:

«Ես ցատ վաճ են վերաբերվում այդ հարցին, քանի որ այսօրվա երիտասարդության

համար ահավոր իրավիճակ կառաջանա»:

«Կարծում են 21 տարեկանը արդեն բավականին հասուն սարիք է զենք ունենալու համար»:

«Քանի որ մեծ թայմանակալական դրության մեջ ենք, բոլորս էլ մեծ է զենք ունենանք»:

«Կարծում են միայն սահմանաձեռն վարելում է դա կարելու»:

Ահա այսպիսի իրար հակասող ժամանակներ սղեցին մեր փառաբանները: Եվ իրոք որ մեծ է սառը գլխով դատել, քանի որ օրենսդր անում է հանցագործությունների թիվը, իսկ այս օրենքից հետո կարող է առաջանալ փառաբանական իրավիճակ:

Սահմանաձեռն գյուղերում անհրաժեշտություն կա զենքի, քանի որ վտանգը այնտեղ անմիջական է, իսկ ինքնապաշտպանման միջոցները՝ փչ: Եվ վերջինս 2021 թվականի նոյեմբեր ամիսը, երբ Սյունիքի մարզպետարանը որոշում կայացրեց Արավուզ գյուղում բնակիչների զենքերը հավաքել, որտեղ գրեթե ամեն օր թեմանու կողմից սղանում են են կատարվում:

ՕՍԻՊՅԱՆ ԼԱՌԻԲԱ
ՀԱՅԿ լրագրության բաժնի ռասանող

«ԱԶԳ» ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակչության LU սարի
Հրատարակիչ
«ԱԶԳ» ԹԵԹԵՅԱՆ»
սոցիալ-մշակութային
հիմնադրամ
Երևան 0010, Եզնիկ Կողբացի 20/3
e-mail: azgdaily@gmail.com
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱԲԵՏԻՔԵԱՆ

Հասցեակառուցիչ (գովազդ)
հեռ. **010 582960**

Համակարգչային օրգանագրություն
«Ազգ» թերթի

«AZG» Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 010 582960
20/3 Yeznik Koghbatsi st.,
Yerevan, Armenia, 0010